

LATÉNSKÉ POHŘEBIŠTĚ V BAŠTI, OKR. PRAHA-VÝCHOD

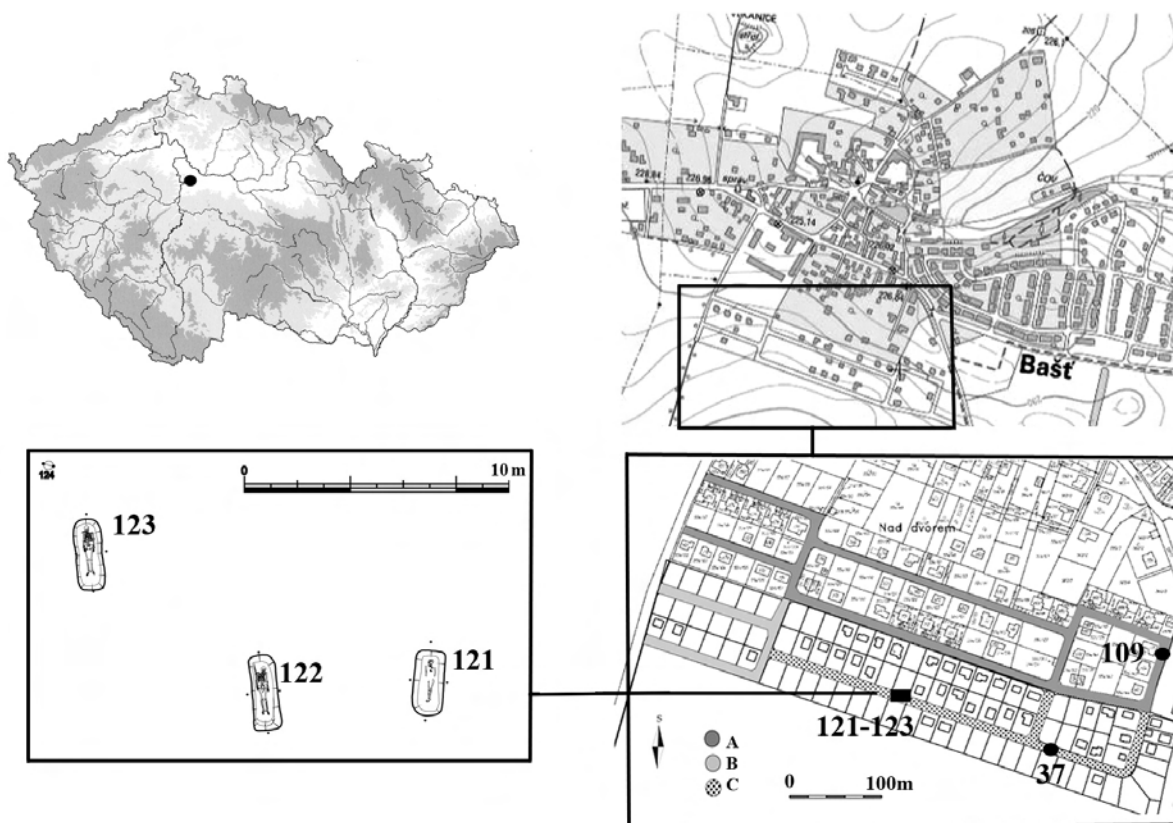
Monika Pecinová – Lukáš Baloun – Pavel Sankot

1. ÚVOD

V souvislosti s výstavbou rodinných domů, komunikací a zasíťování pozemků proběhly na jižním okraji obce, západně od silnice Líbeznice–Bašť v poloze „Nad Dvorem“, v letech 2007–2008 a r. 2010 dva záchranné archeologické výzkumy (*obr. 1*).¹ Předmětné poloze byla od samého počátku věnována značná pozornost, protože plocha staveniště se nacházela v blízkosti významné polykulturní lokality zkoumané v letech 2004–2006 pracovníky Oblastního muzea v Brandýse nad Labem (*Krutina 2006*).

1.1. Záchranný archeologický výzkum 2007–2008

Krátce po zahájení rozsáhlé skrývky ornice, která probíhala za dohledu archeologa Ústavu archeologické památkové péče středních Čech, se začaly objevovat první archeologické situace doprovázené četnými nálezy pravěké keramiky. Vedle objektů ze starší a mladší doby bronzové a kultury halštatské byl velice záhy identifikován objekt č. 109/2007 – obdélná hrobová jáma s kostrovým pohřbem dospělého

Obr. 1. Bašť. Vyznačení polohy obce, výzkumů a laténských hrobů. A – výzkum ÚAPPSC, p. o., v r. 2007; B – výzkum ÚAPPSC, p. o., v r. 2010; C – výzkum ARÚ AV ČR Praha, v. v. i., v r. 2010

1 Vypracováno s podporou grantového projektu č. 564512 Grantové agentury Univerzity Karlovy.

jedince. Tento osamocený laténský hrob byl situován při východní hraně nově budované komunikace, přibližně 46 m od stávající silnice vedoucí z Baště do Líbeznice. Žádný další hrobový nález náležející do stejného časového období nebyl v ploše staveniště dokumentován.

1.2. Záchranný archeologický výzkum 2010 (ppč. 642/2)

Skrývka (I. etapa výzkumu) zde proběhla pod dohledem společnosti ZIP, o. p. s., Plzeň, na přelomu listopadu a prosince 2009. Přestože z důvodu nepříznivých povětrnostních podmínek nebylo možné provést skrývku načisto po celé ploše komunikací, bylo pozorováno narušení mnoha archeologických situací (*Přemyslovská – Široký 2009*). Část plochy byla načisto skryta a zkoumána Ústavem archeologické památkové péče středních Čech v květnu 2010. Většina plochy byla pak v rámci následné etapy výzkumu načisto skryta a zkoumána za dohledu archeologa z Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i.

Nejvýraznější nálezovou komponentu zde představovaly relikty sídliště ze starší doby bronzové a starší doby železné. Archeologické objekty se na ploše zkoumané v r. 2010 zahlubovaly v drtivě většině do hnědo-okrové spraše, místy jsme nicméně pozorovali i koncentrace žlutobílého ulehlého jílu. V západní části plochy byl sledován výchoz skalnatého podloží. Do hnědo-okrové spraše byly zahloubeny i dále pojednávány objekty 37, 121–123. Kromě jednoho žárového hrobu knovízské kultury byly funerální památky zastoupeny čtyřmi kostrovými hroby. Tři z nich (obj. 121–123), dle výbavy prokazatelně laténské, tvořily shluk v severozápadní části plochy, navzájem od sebe vzdáleny cca 6 m. Čtvrtý hrob (obj. č. 37) byl od nich vzdálen cca 170 m jihovýchodním směrem. Přestože byl prostý jakékoli výbavy, považujeme jeho příslušnost do mladší doby železné za velmi pravděpodobnou (*Pecinová 2012*).

2. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

Obec Bašť se nachází ve Středočeském kraji v okrese Praha-východ, cca 15 km severně od Prahy a 15 km západně od města Brandýs nad Labem-Stará Boleslav. Obec spadá do širší oblasti Polabí, konkrétně Středolabské tabule, která představuje oblast s dominantním zastoupením písčokřemkových říčních teras, spraší, navátých písků a jiných sedimentů (*Chlupáč a kol. 2002, 372*). Lokalita leží v nížině v nadmořské výšce kolem 240 m, zhruba 1 km SV od tříkilometrového nepravidelného pásu šedesátimetrového převýšení poloh Beckov, Sedlec a Bořanovický háj.

Geologicky se Bašť nachází na Českobrodské tabuli, konkrétně v jejím severozápadním okrsku – Kojetické pahorkatině. Ta je složena z proterozoických fylitických břidlic a drob se silicity a metabazalty, z cenomanských pískovců, vápenců, spodnoturonských jílovců a slínovců, vzácně z ordovických břidlic a křemenců (*Demek – Mackovčín 2006, 229*). Nejbližší vodní tok představuje Zlonínský potok, který pramení jihozápadně od obce Bašť. Hroby č. 121–123 jsou od současného toku potoka vzdáleny zhruba 450 metrů vzdušnou čarou.

3. POPIS NÁLEZOVÉ SITUACE

Objekt č. 109/2007 (obr. 2)

Hrobová jáma: obdélná o rozměrech 314 × 112–114 cm (horní hrana), 258 × 62 cm (spodní hrana-dno) s mírně šikmými stěnami a rovným dnem. Hloubka hrobu byla 126 cm od úrovně skrývky. Výplň hrobu tvořily tři vrstvy: 1 – tm. hnědá, hlinitojílovitá, středně ulehlá uloženina, četné kameny do 3 cm délky; 2 – žlutohnědá, jílovitá, středně ulehlá uloženina s proplásky okrové spraše a hnědé hlíny, četné kameny do 5 cm délky; 3 – okrové hnědá, jílovitá, středně ulehlá uloženina s proplásky okrové spraše a hnědé hlíny, četné kameny do 8 cm délky. Podloží tvořila okrově probarvená spraš.

Poloha těla: zemřelá byla uložena v natažené poloze na zádech, ve směru SZ–JV, mírně pokrčené ruce měla složené v klíně.

Antropologické určení: žena ve věku 40 až 50 let, vysoká cca 160 cm (dle posudku P. Beran-Cimbůrkové).

Poloha nálezů: na předloktí levé ruky byly nalezeny dva bronzové náramky (1–2), třetí a čtvrtý bronzový náramek

se nacházel na předloktí pravé ruky. Na levé noze se nacházel bronzový nánožník (5), na pravé straně hrudního koše bronzová spona (6), nad pravým ramenem zlomky železných spon (7–8).

Nálezy:

1. Bronzový náramek čočkovitého průřezu s částečně přeloženými a mírně zploštělými konci. Tělo náramku oboustranně zdobeno mělkým přesekáváním. Ve střední části je patrný menší a zcela hladký vývalek o délce 6 mm. Vnější průměr 58 (vnitřní průměr 53) × vnější průměr 53 (vnitřní průměr 48) mm; síla tyčinky 4 mm. Předmět veden pod č. sáčku 524. Obr. 3:3.

2. Bronzový náramek kruhového průřezu s jemně rýhovaným tělem a pečetiřtkovými konci. Při nich je povrch kruhu zdoben přesekáváním. Průměr 60 (55) × 52 (44) mm; síla tyčinky 3 mm. Předmět veden pod č. sáčku 525. Obr. 3:6.

3. Bronzový náramek kruhového průřezu s přeloženými pečetiřtkovými konci s bohatou rýhovanou výzdobou,

včetně trojúhelníkovitých motivů. Průměr 61 (53) × 55 (47) mm; síla tyčinky cca 3,5 mm. Předmět veden pod č. sáčku 528. *Obr. 3:1.*

4. Bronzový náramek z esovitě stáčeného drátu s uzávěrem na háček a terčovitým, mírně vypouklým knoflíkem, zdobeným jemně rytým soustředným kruhem a čtyřmi kruhovými výsečemi. Průměr 58 × 50 mm; šíře vinutí 12 mm; síla drátu cca 1,5 mm. Předmět veden pod č. sáčku 529. *Obr. 3:4.*

5. Hladký nezdobený náožník nepravidelně čokovitého průřezu s druhotně přeloženými konci, s jedním koncem zduřeným a druhým koncem zúženým do tvaru západky. Průměr 77 (64) × 61 (57) mm; síla tyčinky cca 3 mm. Předmět veden pod č. sáčku 527. *Obr. 3:12.*

6. Bronzová spona s volnou terčovitou patkou a plasticky zdobeným zachycovačem. Mírně vypouklý terčík je osazen bílou surovinou organické povahy, která je přichycena drobným středovým nýt看em. Na spodním okraji terčíku je umístěna výzdoba v podobě plastického motivu „S“. Konec patky je doplněn dvojicí tzv. rybích měchýřů. Vinutí spony je 3 + 3 s vnější tětivou. Rozměr: celková délka 60 mm, vnější výška lučíku 24 mm; šíře vinutí 21 mm; síla lučíku cca 3,5 mm; délka zachycovače 14 mm; vnitřní délka lučíku 37 mm; průměr vinutí 8 (3) mm; průměr terčíku 8 mm. Předmět veden pod č. sáčku 530. *Obr. 3:10.*

7. Část vinutí železné spony s vnitřní tětivou a částí jehly, vinutí 3 + 3 (?). Rozměr: zachovaná délka 43 mm. Předmět veden pod č. sáčku 526. *Obr. 3:7.*

8. Tři zlomky vinutí železné spony s vnější tětivou, zlomek jehly a zachycovače. Předměty vedeny pod č. sáčku 531. *Obr. 3:2, 5, 8, 9, 11.*

Objekt č. 37/2010 (*obr. 4*)

Hrobová jáma: nepravidelného půdorysu se zaoblenými rohy a rozměry 204 × 70 cm (horní hrana) a 198 × 60 cm (horní hrana), maximální hloubka 70 cm. Stěny výkopu byly přímé šikmé až svislé, dno převážně ploché, místy stupňovité. Výplň hrobu tvořila na povrchu černošedá jílovitá hlína s nahodilými kousky mazanice a pravěké keramiky. Řez bohužel nebyl zdokumentován. Podloží tvořila hnědookrová spraš.

Poloha těla: tělo bylo uloženo v natažené poloze na zádech, ve směru S–J, s rukama volně podél těla.

Antropologické určení (hroby 37, 121–123 dle posudku J. Likovského): muž, pravděpodobně ve věku nad 50 let (maturus II–senilis), výšky přibližně 164,5–166 cm. Patologie: na proximálním konci kosti loketní vpravo naznačeny degenerativní změny, ostatní klouby, podobně jako obratle, nelze pro poškození povrchu hodnotit.

Nálezy: žádné.

Objekt č. 121/2010 (*obr. 5A*)

Hrobová jáma: obdélného tvaru se zaoblenými rohy, o rozměrech 254 × 118 cm (horní hrana), 216 × 77 cm (spodní hrana), maximální hloubka činila 106 cm. Stěny hrobu byly přímé šikmé i svislé, dno ploché, rovné. Výplň hrobu č. 1 představuje podloží promíšené s černošedou prachovou hlínou, č. 2 – černošedá jílovitá hlína, středně ulehlá. Ze zásyvu hrobu pochází několik fragmentů mazanice a pravěké keramiky a menší kámen. Podloží tvořila hnědookrová spraš.

Poloha těla: poměrně špatně dochovaná kostra ležela v natažené poloze na zádech ve směru S–J.

Antropologické určení: dospělý jedinec snad vyššího věku, neurčitelného pohlaví.

Poloha nálezů: u lebky uložena železná spona (1), na hrudním koši nalezena další železná spona (2). Při preparaci kostry zjištěn další zlomek železné spony (3).

Nálezy:

1. Železná spona s kuličkou s průměrem 6 mm na volné patce, vinutí 3 + 3 závity, ovinitá tětva, celková d. 47 mm, d. zachycovače 13 mm, vnitřní d. lučíku 25 mm, v. lučíku 16 mm, prům. vinutí 8 (2) mm. Předmět veden pod č. sáčku 357. *Obr. 5B:2.*

2. Železná spona z tyčinky kruhového průřezu o síle 9 mm, s chybějící patkou, vodorovným rámcovým lučíkem a jednou stranou vinutí o zachovaných 3 závitech, zachovaná délka 90 mm (bez patky), vnitřní délka lučíku 66 mm, výška lučíku 27 mm, průměr vinutí 10 (6) mm, náznak vnější tětivy, síla jehly 7 mm. Předmět veden pod č. sáčku 358. *Obr. 5B:1.*

3. Zlomek vinutí železné spony o 3 závitech. Předmět veden pod č. sáčku 359. *Obr. 5B:3.*

Objekt č. 122/2010 (*obr. 6A*)

Hrobová jáma: půdorys hrobu byl obdélný se zaoblenými rohy o rozměrech 285 × 97 cm (horní hrana), 228 × 72 cm (spodní hrana), maximální hloubka činila 76 cm. Stěny přímé šikmé, dno ploché rovné. Výplň hrobu tvořily dvě vrstvy: 1 – tmavě hnědošedá prachová hlína, středně ulehlá, se skvrnami podloží (10 %); 2 – podloží promíšené s vrstvou č. 1 (8 %). Ze zásyvu hrobu pochází několik fragmentů pravěké keramiky. Podloží tvořila hnědookrová spraš.

Poloha těla: tělo bylo uloženo v natažené poloze na zádech ve směru S–J, s rukama podél těla.

Antropologické určení: muž ve věku adultus (20–40 let), výšky přibližně 168–169,5 cm.

Poloha nálezů: železný meč ležel podél pravé ruky (1), nad pravou paží vpravo od lebky bylo uloženo železné kopí (2) s tulejí překrývající jílec meče. Mezi stehenními kostmi blíže levé straně pánve se našel tyčinkovitý předmět (3), železná spona (4) byla situována vlevo pod žebry a další železná spona (5) se pak nacházela na pravé dolní části hrudníku, železný kroužek s malými vývalky (6) byl nalezen na pánvi, naproti tomu železný kroužek (7) byl zjištěn u horní části pravé paže, mezi mečem a žebry, další železný kroužek (8) se podařilo nalézt nad loktem pravé paže, opět mezi mečem a žebry. Amorfní železný zlomek (9) byl zjištěn pod levou lýtkovou kostí. Při preparování kostry byly získány ještě zlomky železa (10).

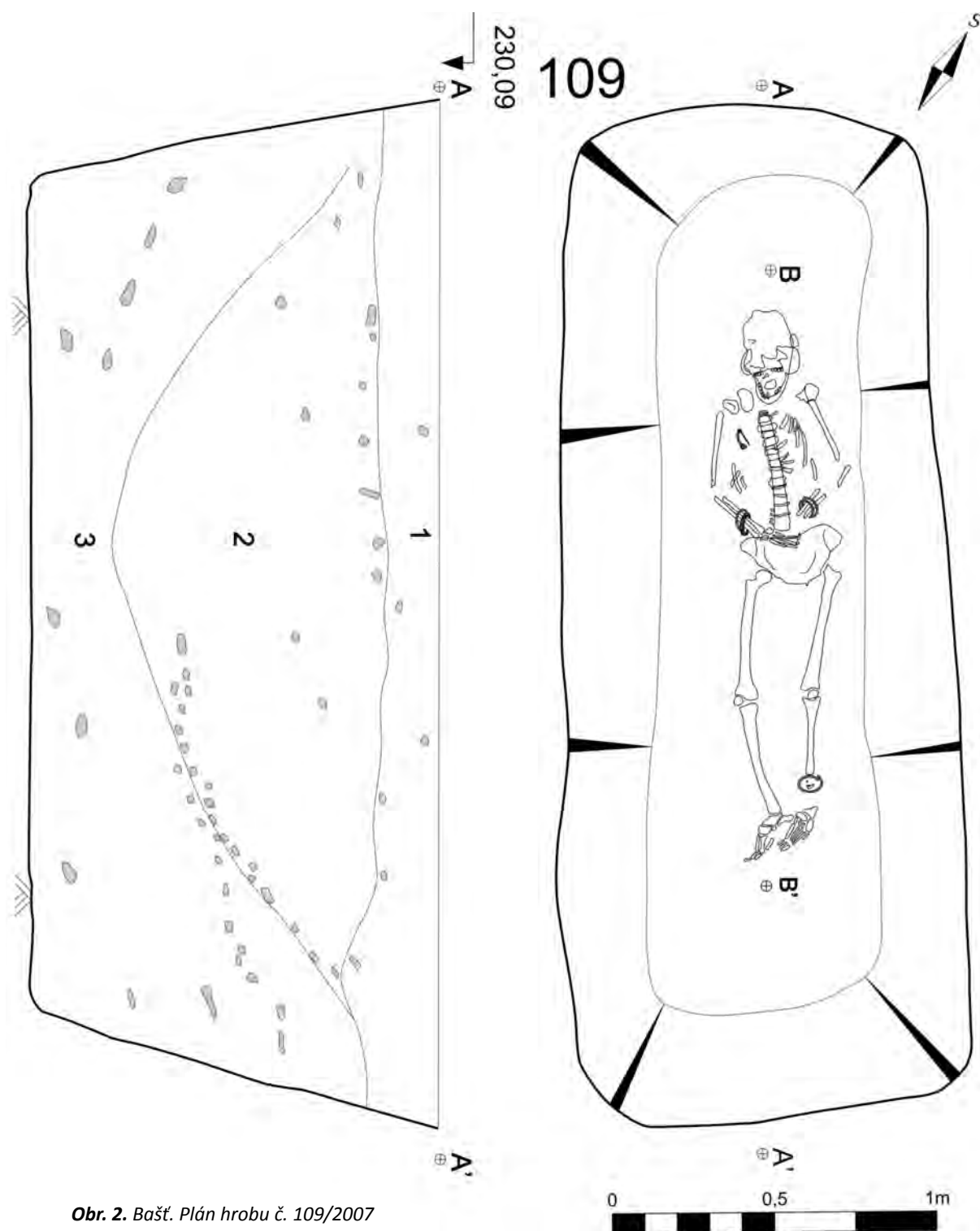
Nálezy:

1. Čepel meče kosočtverečného profilu dosahuje délky 545 mm a na horním konci je vybavena jílcem o délce 128 mm. Jílec je zakončen polokulovitým jablkem o průměru 15 mm, na své spodní části jílec nese zbytky jednoho z nýtů z původní konstrukce jeho obložení. Z té se volně zachovaly čtyři celé nýty s diskovitými hlavicemi na obou koncích o průměru 20 mm viditelných na RTG po vyzvižení a čtyři samostatné hlavice, nejméně z dalších dvou nýtů. Vnitřní délka nýtů je 16 mm a naznačuje mocnost obložení rukojeti. V nejvyšší části čepele dosahuje její šířka maximálně 48 mm. Pochva meče má maximální šířku v horní části 55 mm, její výrazné zúžení začíná zhruba v polovině její délky. Její spojení ze dvou plátů bez postranních spojovacích polotrubiček umožnilo ohnutí předního plátu přes zadní plát a nasazení nákončí

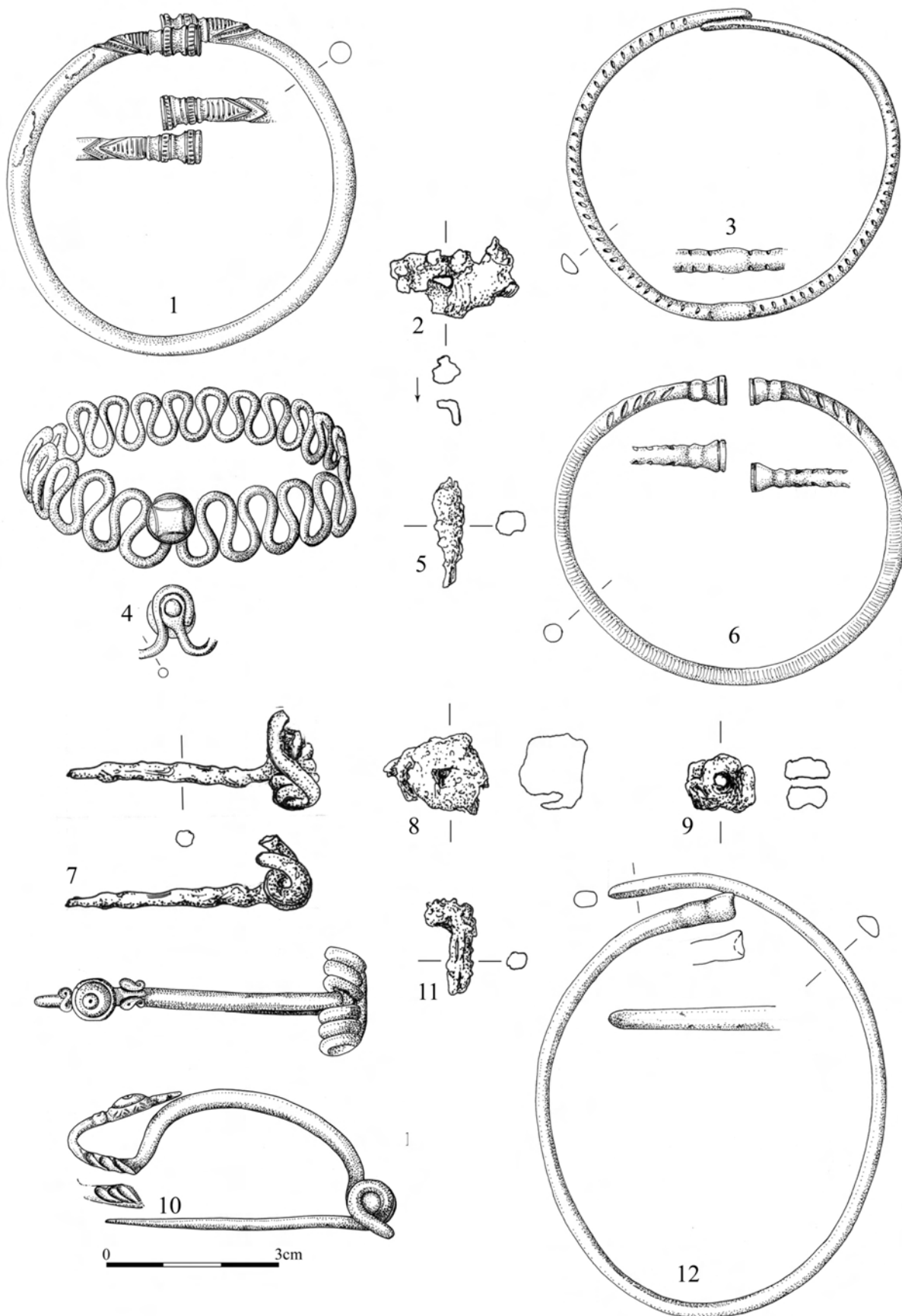
na jejím spodku. Oba pláty jsou zachovány v délce 545 mm. Přední plát je po délce členěn nevýrazným středovým žebrem, při svém spodním konci má zachovány stopy kruhového medailonu o průměru 13 mm. Pod okrajem ústí pochvy meče vyklenutého tvaru je na její zadní straně připevněn závěsný můstek protáhlého tvaru o celkové délce 85 mm. Délka střední obdélníkové části je 25 mm, oba konce mají protáhlý trojúhelníkový tvar o délce 30 mm. Z prolamovaného nákončí se však na meči zachovala pouze koncová část v podobě trojúhelníkovitě

zahroceného tyčinkového obvodu kosočtverečného průřezu, který je vybavený symetricky umístěnou dvojicí plochých kruhových medailonů o průměru 18 mm a dvojicí výše umístěných kulovitých uzlíků o průměru 6 mm. Předmět veden pod č. sáčku 412. *Obr. 8.*

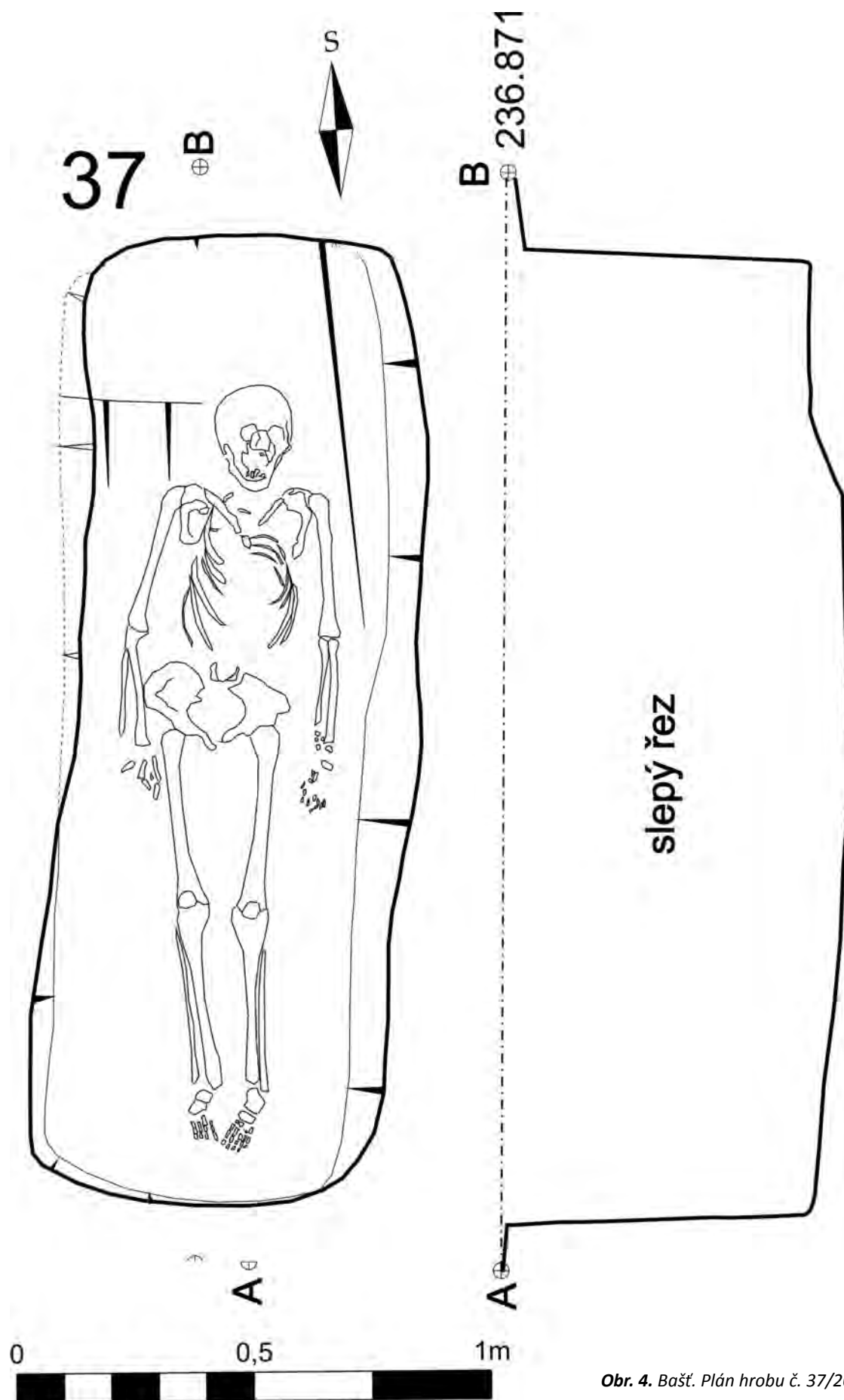
2. Železný hrot kopí kosočtverečného tvaru s výrazným středovým žebrem a dlouhou tulejí, dosud vyplněnou dřevem, celková d. 385, d. listu 250 mm, š. listu max. 44 mm, d. tuleje 135 mm, pr. tuleje 20 (16) mm. Předmět veden pod č. sáčku 392. *Obr. 9.*

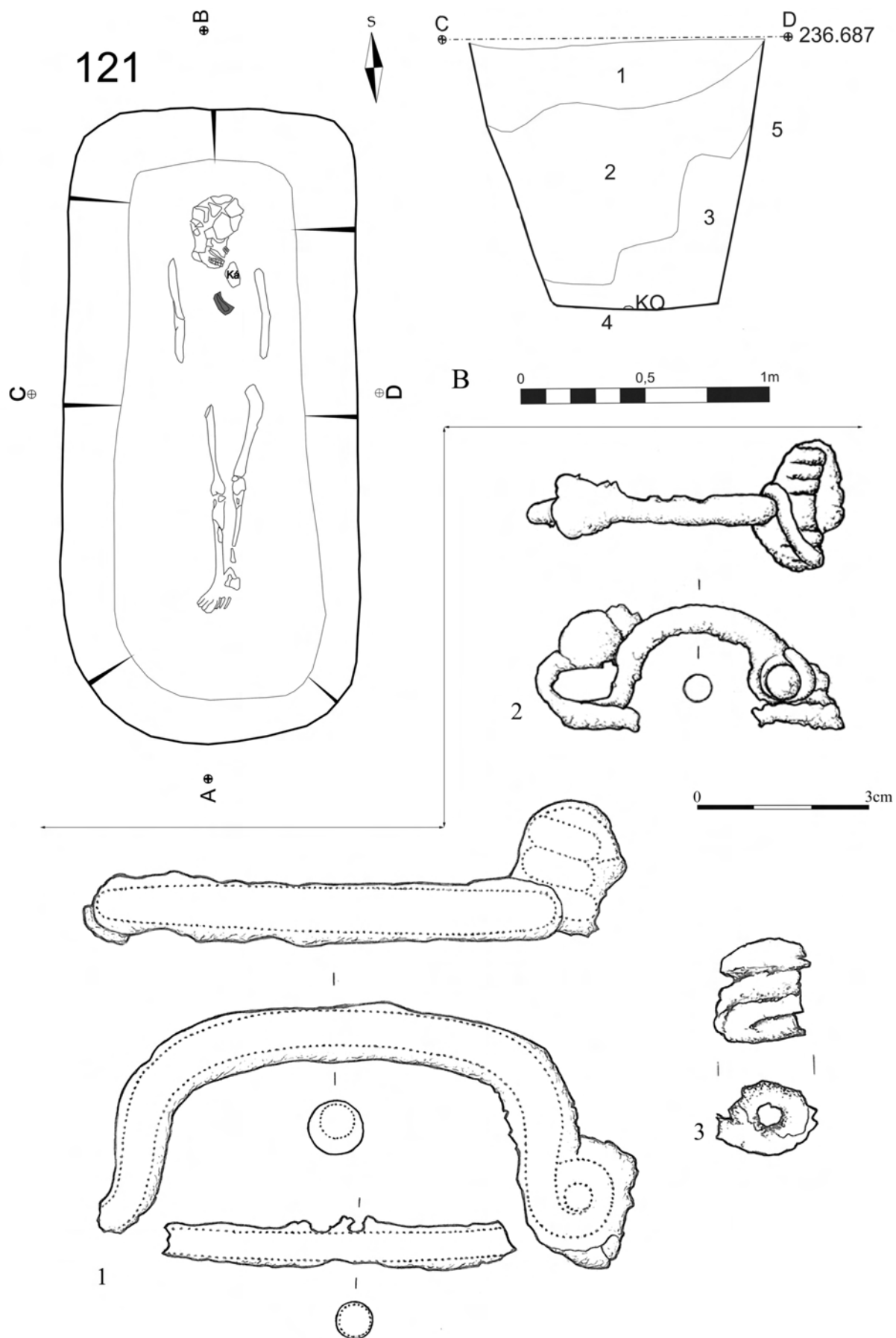
Obr. 2. Bašť. Plán hrobu č. 109/2007

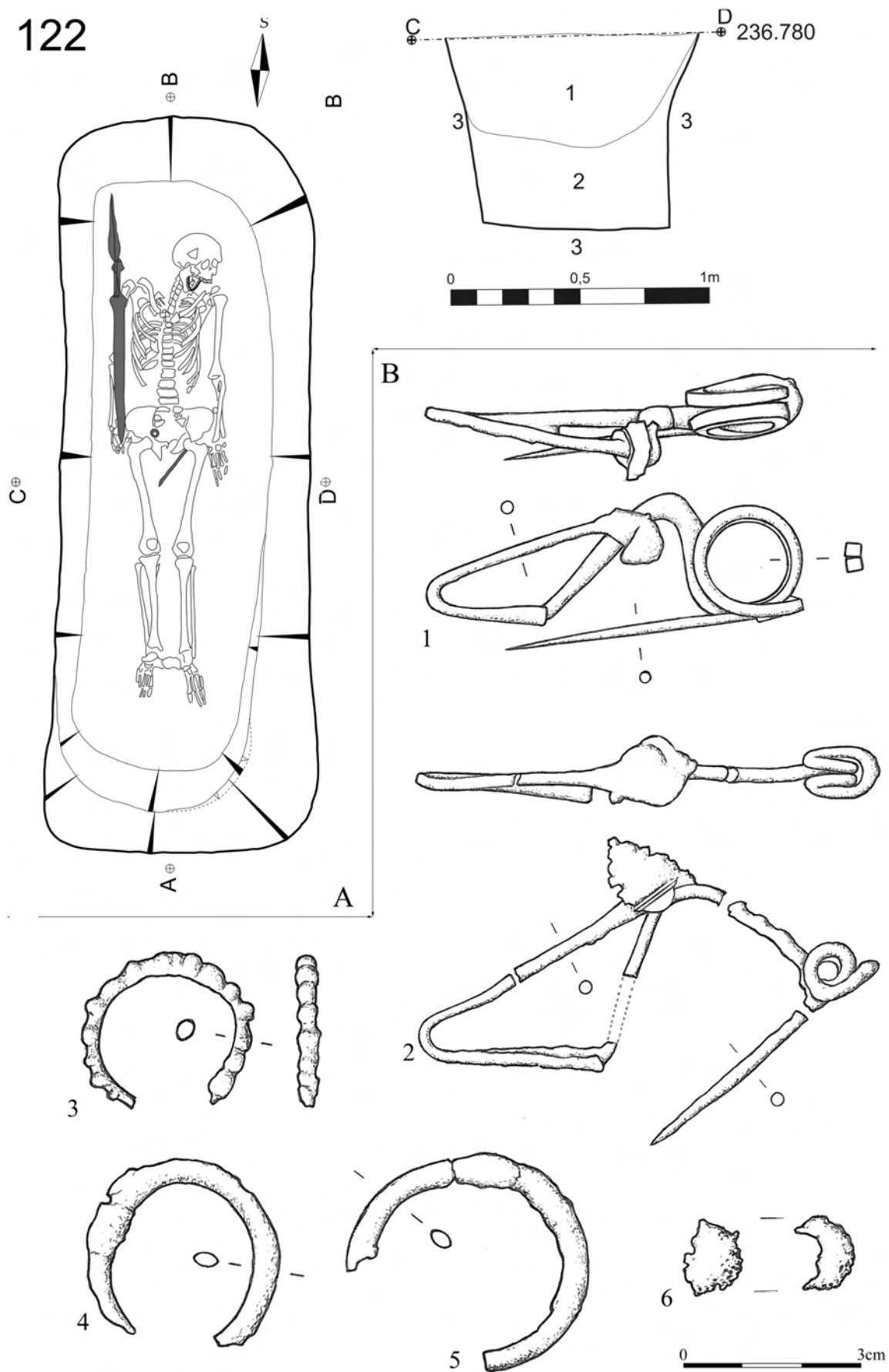
Obr. 3. Bašť. Nálezy z hrobu č. 109/2007

Obr. 4. Bašť. Plán hrobu č. 37/2010

Obr. 5. Bašť. Plán hrobu č. 121/2010 s nálezy

Obr. 6. Bašť. Plán hrobu č. 122/2010 s nálezy

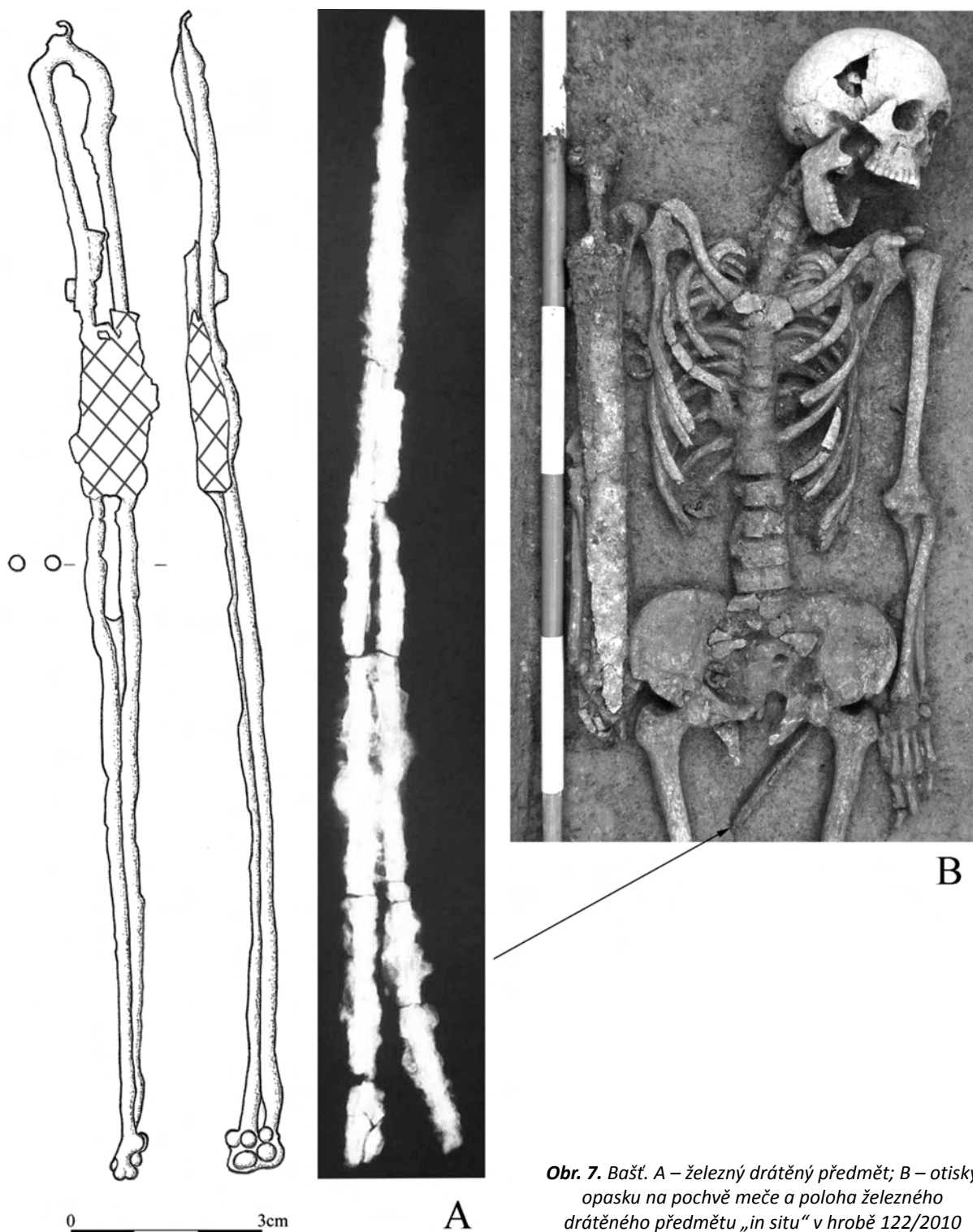
3. Železný předmět tvořený ohnutým drátem o síle 2 mm a o celkové délce 178 mm, tvar obou konců v současnosti zakryt korozními produkty v podobě dvojice kuliček o průměru 4 mm. Ve středové části se dochoval otisk kůže (Kučerová 2012, 13). Předmět veden pod č. sáčku 405. Obr. 7:A,B.

4. Železná spona s převýšeným lučíkem, vinutím 1 + 1 s vnější tětivou. Celková délka spony je 78 mm, délka zachycovače 32 mm, vnitřní délka lučíku 31 mm, vnitřní

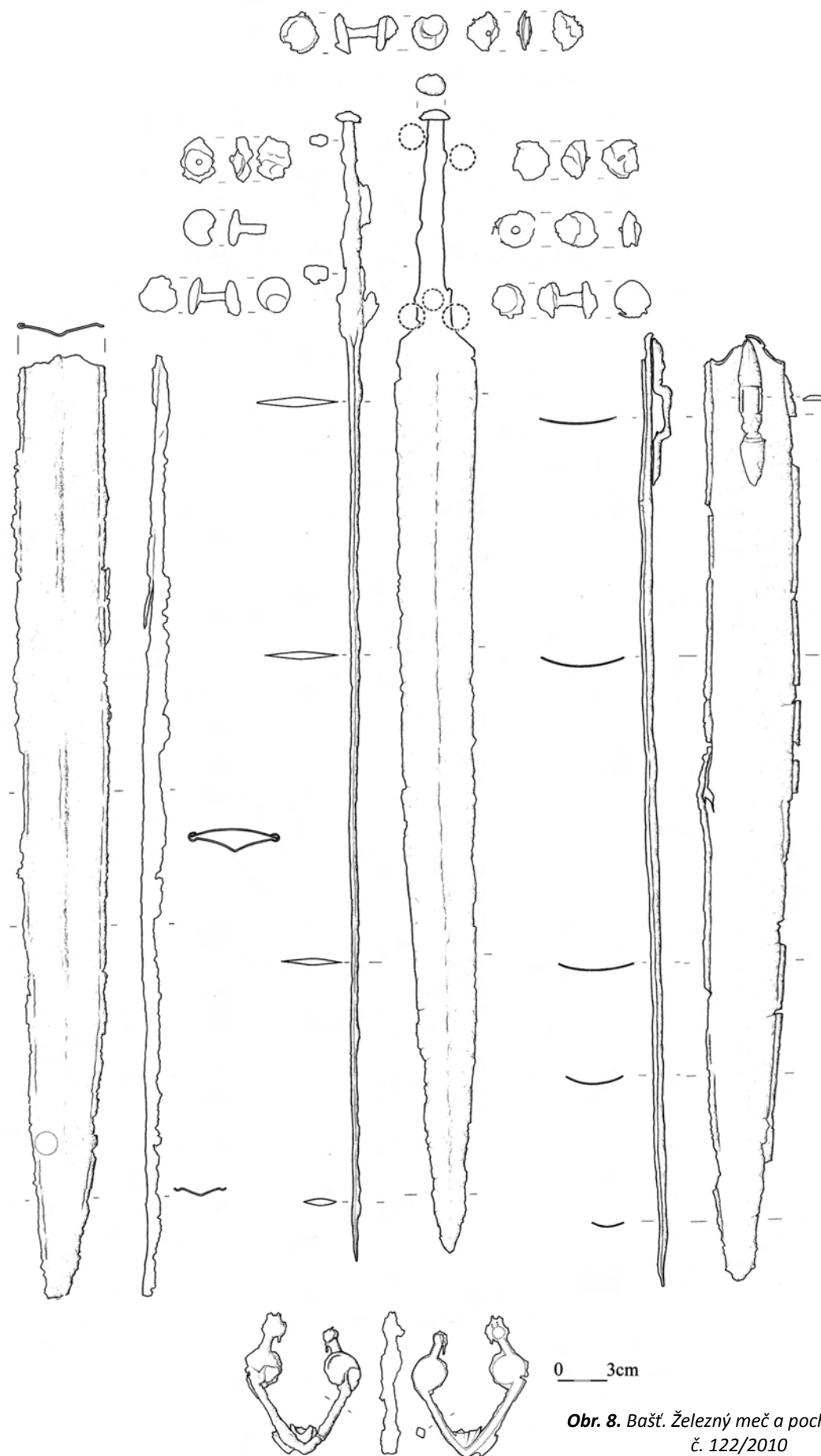
výška lučíku 22 mm, průměr vinutí 9 (4) mm. Předmět veden pod č. sáčku 407. Obr. 6B:2.

5. Železná spona s patkou vybavenou manžetou, uzpůsobenou k obejmutí převýšeného lučíku pod vrcholem, vinutí 1 + 1 s vnější tětivou. Celková délka spony je 63 mm, délka zachycovače 18 mm, vnitřní délka lučíku 27 mm, vnitřní výška lučíku 16 mm, průměr vinutí 17 (14) mm. Předmět veden pod č. sáčku 409. Obr. 6B:1.

6. Železný kroužek s malými vývalky, prům. 30 (23) mm. Předmět veden pod č. sáčku 408. Obr. 6B:3.

Obr. 7. Bašť. A – železný drátěný předmět; B – otisky opasku na pochvě meče a poloha železného drátěného předmětu „in situ“ v hrobě 122/2010

Obr. 8. Bašť. Železný meč a pochva z hrobu
č. 122/2010

7. Železný kroužek o prům. 40 (33) mm, síla 3 mm, se stopou skování o š. 12 mm. Předmět veden pod č. sáčku 411. Obr. 6B:5.

8. Železný kroužek o prům. 33 (24) mm, síla 3 mm, se stopou skování o š. 9 mm. Předmět veden pod č. sáčku 410. Obr. 6B:4.

9. Amorfni železný zlomek – nýt? Předmět veden pod č. sáčku 406. Obr. 6B:6.

10. Zlomky železa získané při preparování kostry. Předměty vedeny pod č. sáčku 391.

Objekt č. 123/2010 (obr. 10A)

Hrobová jáma: obdélného půdorysu o rozměrech 247 × 89 cm (horní hrana), 207 × 65 cm (spodní hrana), hloubka 66 cm. Stěny byly přímé šikmé i svislé, dno ploché rovné. Výplň hrobu tvořily tři vrstvy: 1 – tmavě šedoohnědá prachová hlína, středně ulehlá; 2 – tmavě šedočerná lehce jílovitá hlína, středně ulehlá, se skvrnkami podloží (10 %); 3 – podloží s příměsí vrstvy 1 (20 %). Ze záspy hrobu pochází několik zlomků pravěké keramiky a mazanice. Podloží tvořila hnědookrová spraš.

Poloha těla: tělo bylo uloženo v natažené poloze na zádech ve směru S–J, s rukama podél těla.

Antropologické určení: muž, pravděpodobně věku nad 40 let (maturus), výšky kolem 164 cm. Patologie: artrotické změny meziobratlového kloubu třetího až čtvrtého krčního obratle vlevo (C3/C4), na dochovaných tělech hrudních obratlů (Th) spondylóza 2. stupně. Poznámka: tři střední žebra levé strany, distální předloktí vpravo a dolní polovina těla kosti pažní vlevo se zeleným zbarvením oxidy mědi.

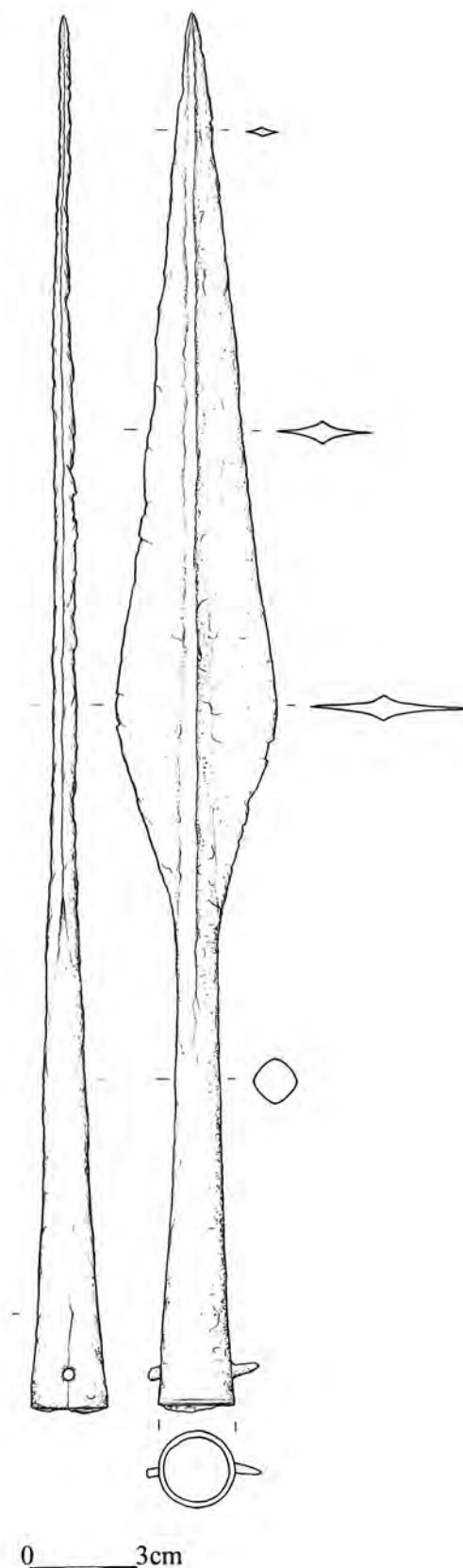
Poloha nálezů: bronzový náramek (1) uložen na pravém zápěstí, bronzový nápažník (2) nad levým loktem, zlomky železné spony (3) se nacházely u pánve.

Nálezy:

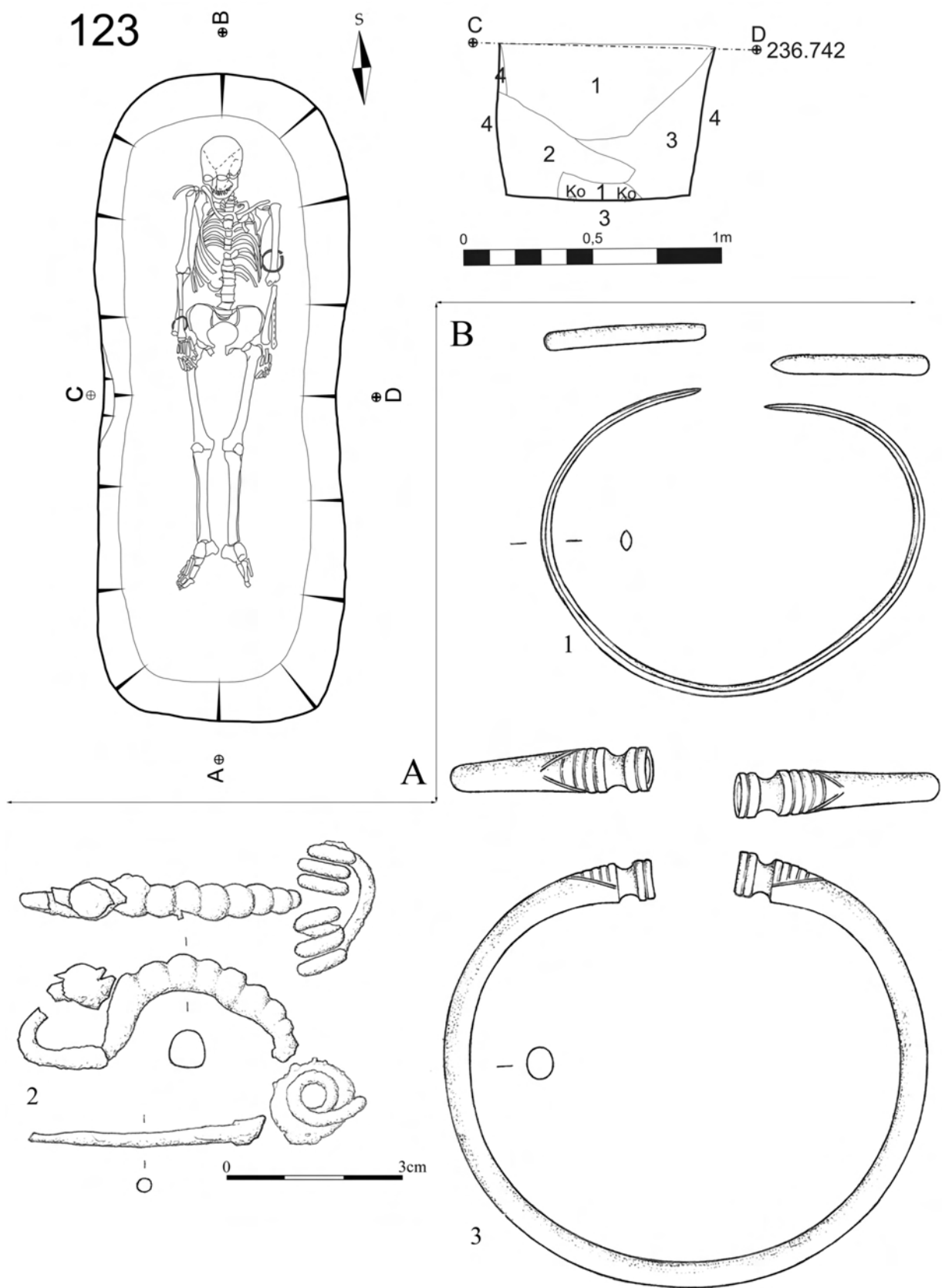
1. Bronzový náramek s hladkým povrchem a jedním zúženým a jedním zašpičatěným koncem, prům. 65 (62) × 53 (50) mm, v. středu 3,5 mm. Předmět veden pod č. sáčku 334. Obr. 10B:1.

2. Bronzový nápažník s konci pečutíkových tvarů, na koncích vybavených rýhou, od těla oddělených širším žlábkem, za kterým následuje výzdoba trojúhelníkovitým motivem, vyplněným čtyřmi rýžkami. Předmět veden pod č. sáčku 335. Obr. 10B:3.

3. Zlomky železné spony s kuličkou na patce, vinutím 3 + 3 závitů, vnější tětivou a lučíkem s 8 vývalky. Celková délka bez vinutí 47 mm, s vinutím (rekonstruováno) 56 mm, délka zachycovače 16 mm, vnitřní délka lučíku je 27 mm, vnitřní výška lučíku je 14 mm, průměr vinutí je 9 (5) mm. Předmět veden pod č. sáčku 351. Obr. 10B:2.

Obr. 9. Bašť. Železné kopí z hrobu č. 122/2010

Obr. 10. Bašť. Plán hrobu č. 123/2010 s nálezy

4. ROZBOR MATERIÁLNÍ KULTURY

4.1. Typologie výbavy a relativní chronologie hrobů bez zbraní

4.1.1. Spony

Na pravé straně hrudního koše byla v hrobě 109/2007 nalezena bronzová spona s volnou terčovitou patkou a plastickou výzdobou patky a zachycovače (*obr. 3:10*). Mírně vypouklý terčík na patce je osazen bílou surovinou organické povahy, která je přichycena drobným středovým nýtkem. Boky terčovité patky jsou zdobené jemnými rýžkami v podobě dvou cik-cakovitých linií, patka je ze shora zdobena plasticky provedeným článkem v podobě motivu S a na opačné straně dvojicí tzv. rybích měchýřů.

Na rozdíl od spon v oblasti jihozápadního Švýcarska s terčovitou patkou a jemně rýhovaným lučíkem (z hrobu 16 na pohřebišti ve Vevey – *Viollier 1916*, Pl. 2:66, z hrobu 65 na pohřebišti v Saint-Sulpice – *Kaenel 1990*, Pl. 51:1) je lučík spony z hrobu 109/2007 v Bašti hladký, společná je ale vedle výzdoby terčovité patky ozdobnou vložkou i její boční cik-caková výzdoba. Také identickou výzdobu spodní strany zachycovače sérií lístků lze sledovat vedle posledně jmenované spony z hrobu 65 v Saint-Sulpice na dalších bronzových sponách ve švýcarské oblasti, na pohřebišti v Münsingen/Rain dokonce již od horizontu E v pojetí F. R. Hodsona (*1968*, 29 f., Pl. 123), který odpovídá přechodu fází LT B1a-LT B1b (LT Ia/Ib-Ib). I když typ bronzové spony stejné konstrukce s terčovitou patkou, její boční cik-cakovou výzdobou a výzdobou spodní strany zachycovače sérií lístků je v hrobě 10 na pohřebišti v Mannersdorfu am Leithagebirge v Dolním Rakousku řazen do plné fáze LT B1b (*Ramsl 2011*, 211 f.), spona z hrobu 109/2007 v Bašti se typologicky řadí, podobně jako švýcarské nálezy, na samý počátek fáze LT B1b. To podporuje i přítomnost symetricky umístěného motivu rybích měchýřů na konci její patky, běžného v ikonografii předcházejícího časné laténské období.

Ke kroji pohřbené v tomto hrobě patřily i další dvě železné spony, identifikované v poloze nad pravým ramenem (*obr. 3:2*, 5, 7–9, 11). I když nelze tyto zlomky železných spon blíže typologicky zařadit, jejich výskyt v doprovodu bronzových spon se zejména díky dalším recentním výzkumům jeví jako běžný.

Ve výbavě hrobu 121/2010 byly zjištěny zlomky železných spon (*obr. 5B:1–3*). Zatímco vinutí s třetívou ovinutou kolem lučíku a 3 + 3 závity patří ke standardním prvkům konstrukce spon duchcovského horizontu typu IV v pojetí V. Kruty (*1971*, 24 f.; *tjž 2000*, Fig. 73a), některé tvary těchto spon, jaký vykazuje i spona č. 357 (*obr. 5B:2*), jsou spojovány i na pohřebištech na Slovensku (*Bujna 2003*, obr. 62) již se závěrem stupně LT B1.

Stejnou datací má i železná spona neobvyklých rozměrů, zjištěná v poloze na hrudním koši (*obr. 5B:1*). Masivní charakter její konstrukce se projevuje jak v celkové velikosti, tak i ve zhotovení z tyčinky kruhového průřezu o síle 9 mm. Mohutností své konstrukce se blíží výjimečným nálezům masivních spon, jaké představuje například bronzová spona výjimečné délky 117 mm, s vinutím 5 + 5 závitů z hrobu 1/1871 na pohřebišti v Holohlavech ve východních Čechách, datovaná T. Mangelem (*2009*, 13, Tab. 15:8) do období LT B1c-LT B2a. Při preparaci kostry byl zjištěn i další zlomek vinutí železné spony o třech závitěch (*obr. 5B:3*), který neumožňuje bližší určení.

Vyklenutý lučík železné spony z hrobu 123/2010 s kuličkou na volné patce a vinutím 3 + 3 závity je pokryt osmi vývalky (*obr. 10B:2*). Oproti škále jemněji provedených a variabilně tvarovaných vývalků, pokrývajících lučík spon typu III V. Kruty (*1971*, 24 f.; *tjž 2000*, Fig. 73a) v rámci duchcovského depotu, je lučík železné spony z hrobu 123 pokryt pouze zhrubými vývalky s hladkým povrchem, jaké odpovídají způsobu ztvarování povrchu kruhových šperků stupně LT B2. Do počátku tohoto stupně je J. Waldhausem (*1987*, Abb. 4/70) řazen i obdobný tvar spony z pohřebiště Dobrá Voda, okr. Jičín, blízký provedením lučíku typu spon BF-D3-A fáze LT B2a v chronologii laténských pohřebišť na Slovensku (*Bujna 2003*, obr. 62). V chronologii pohřebiště v Münsingen/Rain jsou spony tohoto tvaru řazeny F. R. Hodsonem (*1968*, 29 ff.) do jeho horizontu G, který odpovídá závěru stupně LT Ib, tedy závěru LT B1. Takto lze zařadit sledovanou sponu z hrobu 123/2010 také na předěl fází LT B1b-c/LT B2a, jak tomu odpovídá i chronologie krojových šperků.

4.1.2. Krojový šperk

Nejbohatší kolekci krojových šperků obsahoval inventář hrobu 109/2007. Ve funkci levého horního náramku byl zde nalezen bronzový kruh s částečně přeloženými a mírně zúženými konci čokovitého průřezu (*obr. 3:3*). Tělo náramku je oboustranně zdobeno mělkým přesekáváním. Ve střední části je patrný menší a zcela hladký vývalek o délce 6 mm. Těmito prvky představuje sledovaný náramek remiscenci na tzv. Knottenringy období LT A a LT B1a (*Limburský – Sankot 2014*, v tisku).

Jako spodní levý náramek byl v hrobě 109/2007 použit bronzový náramek kruhového průřezu s jemně rýhovaným tělem a pečetítkovými konci (obr. 3:6). Při nich je povrch kruhu zdoben přesekáváním.

Ve funkci pravého horního náramku byl zde nalezen bronzový náramek kruhového průřezu s přeloženými pečetítkovými konci a s bohatou rytou výzdobou při nich (obr. 3:1). Vedle dvou pásů rýžek ji tvoří dvojitě, na vnitřní ploše vodorovně šrafované trojúhelníky. Bronzové kruhy s geometrickou výzdobou konců pomocí trojúhelníků a kosočtverců, provedenou v různých variantách, mají vedle řady českých nálezů analogie již od období předdouchcovského horizontu zejména na kruhových špercích v oblasti jihozápadního Německa (*Limburský – Sankot 2014*, v tisku).

Jako spodní pravý náramek byl ve výbavě hrobu 109/2007 uložen bronzový náramek z esovité stáčeného drátu s uzávěrem na háček, nesoucí na vnější straně terčíkovitý, mírně vypouklý knoflík, zdobený jemně rytým soustředným kruhem a čtyřmi kruhovými výsečemi (obr. 3:4). Svou konstrukcí a polohou ve funkci pravého náramku přesně odpovídá ostatním nálezům tohoto typu na pohřebištích v oblasti od východní Francie s jejich nejčastějším a nejstarším výskytem (*Charpy – Roualet 1991*, 112 ff.; *Delnef 2003*, Fig. 14) již v kontextu stupně LT B1a, přes Švýcarsko do Rakouska a dále do Čech s četnými analogiemi i v duchcovském pokladu (*Kruta 1971*, 68).

Stejně jako uvedená kombinace dvojice náramků na pravé a levé ruce je v Čechách výjimečný i výskyt jediného nánožníku, zjištěného například u některých hrobů na pohřebišti ve Vliněvsi (*Limburský – Sankot 2014*, v tisku). Levý nánožník v hrobě 109/2007 na pohřebišti v Bašti má hladký nezdobený povrch, nepravidelně čokovitý průřez a druhotně přeložené konce (obr. 3:12). Jeden konec je zesílený, od těla oddělený vývalkem a uvnitř prohloubený. Druhý konec je zúžený do tvaru západky. Tento tvar bronzového kruhového šperku byl používán dle H. Parzingera (1986, Abb. 7/103) v oblasti severního Württemberska již v jeho časně laténském stupni FLT Ia/b.

Všechny typy kruhových šperků ve výbavě hrobu 109/2007 vykazují reminiscence na tvary kruhových šperků předdouchcovského horizontu, které uvádějí P. Holodňák a J. Waldhauser (1984, 42), a stejně jako zde přítomnou bronzovou sponu je lze chronologicky zařadit na samý začátek fáze LT B1b.

Oproti hrobu 109/2007 obsahoval hrob 123/2010 značně jednodušší výbavu i jednodušší tvary kruhových šperků. To se týká zejména levého bronzového nápažníku s konci pečetítkových tvarů, vybavených rýhou a od těla oddělených širším žlábkem (obr. 10B:3). Také u tohoto kruhu zdobí jeho konce motiv vodorovně šrafovaných trojúhelníků, ale již ve značně zjednodušené podobě.

Na zápěstí pravé ruky byl v hrobě 123/2010 nalezen podobný typ bronzového náramku, jaký vykazuje levý horní náramek v hrobě 109/2007, s jedním zúženým a jedním zašpičatěným koncem (obr. 10B:1). Tělo náramku má ale hladký povrch, bez jakékoliv výzdoby.

4.1.3. Textilní fragmenty

Na několika kovových předmětech se dochovaly fragmenty organických materiálů, jako je dřevo, kůže či textilie (blíže viz *Kučerová 2012*; *Březinová 2012*). Pouze v případě železné spony z hrobu č. 121 (č. 357) se podařilo textilií blíže specifikovat, konkrétně plátňovou tkalcovskou vazbu (*Březinová 2012*).

4.2. Typologie výbavy a relativní chronologie hrobu se zbraněmi

4.2.1. Zbraně

4.2.1.1. Železný meč

V nejvyšší části čepele meče z hrobu 122/2010 dosahuje její šířka maximálně 48 mm (obr. 8). Tento rozměr je v souboru laténských mečů výrazně zastoupen rámcově u nálezů 4.–3. století př. Kr. (*Stead 1983*; *Müller 1990*, Abb. 18). Bližší chronologické zařazení poskytují konstrukční a výzdobné prvky pochvy meče.

Svým vyklenutým tvarem se ústí pochvy meče zařazuje do „Type A2 – campanulate variety“ v pojetí J. M. De Navarra (1972, 23, Fig. 3:4–5). Možná datace pod ústím pochvy meče umístěného závěsného můstku protáhlého tvaru s oběma trojúhelníkovými konci do mladší fáze stupně LT B2 až na počátek stupně LT C1 byla diskutována v rámci nové publikace hrobu 67 v Mlčechvostech (*Sankot 2014a*) a odpovídá řadě příkladů, uváděných T. Panke-Schneider (2013, 81 ff.), kdy se některé typy výzbroje nedají zařadit do jediné chronologické fáze.

Příklady mečů z oblasti Francie a Maďarska z pohřebišť v Lux v oblasti Saône-et-Loire (*Ginoux 1994*, 23, Pl. XIX:2) či z hrobu 4 v Rézi-Réziczéri-pískovna, Komitát Zala v jihozápadním Maďarsku, který publikovali L. Horváth et al. (1987, 100, Pl. XVII) a je M. Szabó a É. F. Petres (1992, 97, Pl. 57) datován do mladší fáze stupně LT B2, zastupují totožné tvary jako meč z hrobu 122/2010 v Bašti, které

vedle stejného tvaru závěsného můstku s protáhlými trojúhelníkovitými přípeňovacími destičkami mají i stejný tvar prolamovaného nákončí tzv. deltoidního tvaru. Deltoidním tvarem prolamovaného nákončí se meč z hrobu 122 v Bašti řadí mezi meče typu Hatvan-Boldog, do varianty Kosd D, definované É. Petres a M. Szabó (1985, 91, Abb. 7e; *tíž* 1986, 267, Fig. 14) s datací opět na konec stupně LT B a počátek stupně LT C. Novým přírůstkem do této skupiny podunajských nálezů (Ramsl 2002, 79) je meč s deltoidním tvarem nákončí, odkrytý v hrobě 562 na pohřebišti v Pottenbrunn v Dolním Rakousku, publikovaný P. Ramslem (2002, 48 ff.) a datovaný také do předělu fází LT B2/LT C1 (Ramsl 2002, 144–145).

Nálezový celek z hrobu 562 na pohřebišti v Pottenbrunn si zaslouží bližší pozornost. Jednak je jeho meč mimořádný jak dokonalou výzdobou železných částí, tak jejím doplněním aplikací korálu a vykládání zlatým plechem (*op. cit.*). Tento meč z hrobu 562 na pohřebišti v Pottenbrunn má s jednodušeji konstruovanými meči na českých pohřebištích společnou podobu prohnuté záštity rukojeti, jaká byla nově identifikována na meči z hrobu 67/2005 na pohřebišti v Mlčechvostech, okr. Mělník (Sankot 2014a), u kterého zároveň i přes zlomkovitý stav zachování nelze vyloučit obdobný tvar prolamovaného nákončí. S hrobem 122/2010 v Bašti má zase analogický tvar nákončí pochvy meče typu Kosd D a pohřeb zároveň vykazuje i řadu společných prvků v ostatní výbavě – stejný typ opasku, částečně stejné tvary železných spon, i přítomnost tyčinkovitého nástroje pod levou částí pánve pohřbeného i některých společných prvků v pohřebním ritu, jak bude pojednáno níže. Metalografická analýza čepele meče nicméně neprokázala, že by se jednalo o mimořádně kvalitní výrobek, spíše jej můžeme považovat za jednodušší variantu zbraně (Hošek 2012).

4.2.1.2. Železný hrot kopí

Tvar hrotu kopí z hrobu 122/2010 s úzkým rhomboidním listem a dlouhou kónickou tulejí (*obr.* 9), definovaný J. Bujnou (1982, 332, Abb. 5:43), je jmenovaným autorem řazen pro Slovensko do fáze LT B2b, stejně jako J. Waldhauserem (1987, Abb. 3:38) pro oblast Čech. R. Gebhardem (1989, Abb. 27:a) je řazen do jeho 4. horizontu, který odpovídá průběhu stupně LT B2 (*op. cit.*, Abb. 31).

4.2.1.3. Opasek

Dva železné plné kroužky z hrobu 122/2010 s čočkovitým průřezem a vnějším průměrem 40 a 33 mm (*obr.* 6B:4, 5) byly zjištěny v prostoru mezi žebry pravé strany hrudníku pohřbeného a vedle uloženým železným mečem. I když se nacházely mimo prostor pasu, jejich poloha u meče funkčně souvisí s jejich předpokládaným použitím při zavěšení meče. Dle rekonstrukce A. Rapina (1987, Fig. 9:1) se při zavěšení meče na opasek nacházely po straně závěsného můstku, skrz který byly propojeny koženým (?) páskem. Třetí kovový kroužek, obvykle menšího průměru, zde 30 mm (*obr.* 6B:3), mohl sloužit k nastavení délky opasku a jeho uzavření, například uzlíkem (*op. cit.*, 534). Přitom dle fotografické dokumentace meče ihned po jeho odkrytí v terénu (*obr.* 7B) jsou na odkrytém povrchu viditelné stopy opasku, šikmo ovinutého kolem pochvy meče v pružích o šířce cca 2–5 cm.

4.2.2. Spony

Ve výbavě hrobu 122/2010 byla identifikována dvojice železných spon. Na pravé dolní části hrudníku byla uložena železná spona s krátkým převýšeným a asymetrickým lučíkem, vinutím 1 + 1 závit o průměru 17 (14) mm a s vnější tětivou (*obr.* 6B:1). Její patka je vybavenou manžetou, která naznačuje spojení s vrcholem lučíku. Jde o variantu typu EF-B2 dle J. Bujny (2003, *obr.* 64), ale již vybavenou manžetou, jaké byly od stupně B2/C1 použity na spojení patky s lučíkem u spon typů EF-H/L (Bujna 2003, 65 ff.).

Vlevo pod žebry byla nalezena další železná spona s menším vinutím 1 + 1 závit o průměru 9 (4) mm a s vnější tětivou (*obr.* 6B:2). Patka směřuje k vrcholu lučíku, ale její zakončení je překryto korozními produkty. Dle RTG dokumentace spony před konzervací lze i v jejím případě uvažovat o konstrukci s převýšeným lučíkem.

4.2.3. Železný tyčinkovitý předmět

Ve výbavě hrobu 122/2010 byl identifikován železný předmět o délce 178 mm, v podobě dvou rovnoběžných drátěných ramen o síle 2 mm, se zaoblenou středovou částí (*obr.* 7A–B). Nálezový fond plochých laténských pohřebišť tak byl rozšířen o další, dosud neznámý typ nálezů. I přes jeho polohu v lehce šikmém směru pod levou stranou pánve pohřbeného by bylo obtížné spojovat tento nález z čistě formálních důvodů a z hlediska jeho uložení s funkcí části opasku. Formálně blízký tvar sice mají opaskové články specifického typu opasku, který byl objeven v jezdeckém dvojhrobě v poloze Plavinačka potok u obce Ritopek nedaleko Bělehradu, s články z dvojice souběžných tyčinkovitých ramen, vybavených na kaž-

dém konci okem o délce 13 a 18 cm (*Todorovič 1973–74, 80, obr. 8*), obdobně jako zlomky stejného typu opasku z hrobu v Pásztó-Mucsidomb v severním Maďarsku (*Hellebrandt et al. 1999, 151, Fig. 106, Pl. XLVIII:8–9*). Nález z Pásztó-Mucsidomb je ale datován až do mladší fáze stupně LT C (*Hellebrandt et al. 1999, 152*), nález opasku ze žárového dvojhrobu na pohřebišti Plavinački potok u obce Ritopek je datován dle J. Todoroviče (*1973–74, 82*) dokonce do druhého až počátku prvního století př. Kr. Zároveň nelze přehlédnout ani větší (nejméně dvojnásobnou?) mocnost tyčinkovitých ramen. Další důvod, pro který je zároveň možné vyřadit tento předmět z úvah o souvislosti s opaskem, je skutečnost, že ve výbavě hrobu 122/2010 v Bašti je přítomna i dvojice opaskových kroužků přímo umístěných v blízkosti meče, původně nepochybně jako součásti opasku z organického materiálu. Jejich poloha nesporně souvisí s ovinutím opasku kolem meče, jak je zachyceno na fotografické dokumentaci před konzervací.

Zmíněný železný nález se na druhé straně neliší svým celkovým tvarem od některých tvarů pérových kleští (tzv. Federzangen). Ty jsou známy například ze sídliště v Berching-Pollanten a původně byly řazeny mezi kovářské nástroje (*Fischer – Rieckhoff – Spindler 1984, 322, Abb. 11:1–2*). Nověji jsou naproti tomu A. Schäferem (*2010, 194 f., Abb. 142*) spojovány s výrobou skleněných náramků, kdy pro uchopení výrobku nebylo potřeba použít velkého stisku. Vedle tvaru pérových kleští se čtvercovým či obdélníkovým průřezem ramen a středové části je v nálezovém fondu sídliště v Berching-Pollanten zastoupen i tvar pérových kleští s kruhovým průřezem tyčinkovitých ramen (*Schäfer 2010, Abb. 142:140, Taf. 3:140*). Stejně jako u některých nálezů z Berching-Pollanten lze i přes současný zkorodovaný stav tohoto předmětu z hrobu 122/2010 v Bašti sledovat díky RTG snímku jasně zahrocený tvar jeho konců. Potřebné opory pro funkční souvislost s uvedenými výrobními aktivitami však i přes atraktivní interpretaci dosud chybí.

Poloha tyčinkovitého nástroje v hrobě 122/2010 v Bašti pod levou částí pánve (*obr. 7:B*) je identická s polohou tyčinkovitého předmětu v již výše zmiňovaném hrobě 562 v Pottenbrunnu, kde nacházíme nepřehlédnutelné podobnosti i v ostatní výbavě a jejím uložení (identický tvar nákončí pochvy meče, uloženého také nad spodní částí těla, blízké tvary železných spon, obdobný typ opasku z hladkých kroužků, stejně uložených podél meče). Zde však byl odkryt celý svazek železných tyčinkovitých předmětů končících očky, které byly zavěšeny na železném kroužku a s určitou rezervou jsou P. Ramslem (*2002, 145*) interpretovány jako „Toilettenbesteck“.

Přítom není vyloučeno, že podobných případů bude moci být identifikována celá řada, a to i v dokumentaci starších nálezů z Čech. Například M. Mašek a M. Stloukal (*1972*) uvádí v hrobě keltského bojovníka z Prahy-Libně vedle dalšího také nález „železného nožíku“, tedy předmětu, který před konzervací měl úzký podlouhlý tvar a byl nalezen opět na levé straně pánve pohřbeného bojovníka.²

5. INTERPRETACE SOCIÁLNÍ STRUKTURY

5.1. Antropologická analýza

Analýza kosterního materiálu (podrobně *Beran-Cimbůrková – Likovský 2014*) potvrzuje již známé výsledky konfrontace archeologických a antropologických údajů s určením pohřbených jedinců (*Waldhauser 1979; tjjž 1987, 38–45*) jako pohřbu muže v případě jedince s bojovnickou výbavou (hrob 122/2010) či bez výbavy (hrob 37/2010), jako pohřbu bohatě vybavené starší ženy s výbavou dvěma páry náramků, bronzovou a železnými sponami i nánožníkem (pohřeb 109/2007), případně pohřeb zřejmě dospělého jedince s trojicí železných spon (pohřeb 121/2010). Sporné je určení pohřbeného dospělého jedince jako muže v hrobě 123, i když u nositelů nápažníků nechybí určení ženského i mužského pohlaví (*op. cit.*).

5.2. Otázky identity pohřbených

5.2.1. Hroby beze zbraní

Výskyt kroje tvořeného čtyřmi náramky s eventuální kombinací s nánožníky, jaký byl zjištěn v hrobě 109/2007, uvádí pro oblast Baden-Württemberska již Chr. Liebschwager (*1969, 59*). Dle H. Lorenze (*1978, 302–317*) je ve zmíněné oblasti takové složení kroje identifikováno již od stupně LT A, po ojedinělých nálezech v Bavorsku následuje relativně výraznější výskyt v oblasti Rakouska a Podunají.

Výskyt jediného nánožníku je v globálním přehledu H. Lorenze (*1978, 279–318*) uváděn v hrobové výbavě jen výjimečně v Champagni, středním a severním Švýcarsku, Rakousku, Čechách a v Karpatské kotlině, relativně početný se jeví v oblasti Alsaska, Lotrinska a Bádenska-Württemberska.

² Nutno ovšem podotknout, že podle analýzy M. Hlavy je hrob z Libně zařaditelný spíše do období stěhování národů (*Hlava 2012, 554*).

Zajímavě se jeví i údaj o zcela výjimečných rozměrech hrobové jámy s bohatě vybaveným ženským hrobem 109/2007, které zcela chybí na laténských pohřebištích většiny oblastí a H. Lorenzem (1978, 41, Abb. 20) jsou zaznamenány pouze na pohřebištích v oblasti středního Rýna. Ve stejné oblasti převažuje i orientace těla pohřbeného směrem k SZ (viz níže), která je zaznamenána opět v hrobě 109/2007.

5.2.2. Hrob se zbraněmi

V hrobě 122/2010 na pohřebišti v Bašti chybí, i přes jeho chronologické zařazení do samotného závěru stupně LT B2, tehdy používaný modernější tvar celokovového opasku. Zastoupený typ opasku vychází z podoby, jakou měly opasky z počátků stupně LT B1, tedy z období, kdy je na pohřebišti v Bašti uložen nestarší hrob 109/2007. Již I. M. Stead (1983, 504) upozornil na častou absenci pozůstatků štítu, který byl v té době i v Čechách běžně zastoupený ve výzbroji (Waldhauser 1987, Abb. 3), ale chybí v bojovníckých hrobech v Champagni. Štít chybí také v hrobě 122/2010 v Bašti.

V průběhu 3. století př. Kr. je výrazně propojena oblast Podunají a východní Francie (*Ginoux – Poux 2002; Sankot 2007, 314; Ginoux 2007; Ginoux 2009, 126–136*). Díky tomuto mechanismu lze vysvětlit výskyt řady exogenních nálezů na laténských pohřebištích v Čechách (*Sankot 2006*). Pro českou oblast hrála ve 3. století př. Kr. nesporně klíčovou roli oblast Podunají, i s jejím výskytem hrobových celků s mimořádnými a civilizačně pokročilými předměty (*Sankot 2014b, v tisku*). Pravděpodobně zde bude třeba hledat vysvětlení jak pro nově identifikovaný typ bojovníckého hrobu s mečem typu Kósd D v Čechách, tak pro zatím v Čechách zcela ojedinělý typ tyčinkového předmětu, identifikovaný na levé straně pánve zemřelého v hrobě 122/2010 na pohřebišti v Bašti.

6. ASPEKTY POHŘEBNÍHO RITU

Jednotlivé hroby se na pohřebišti v Bašti standardně respektují, i když stejně jako na ostatních laténských pohřebištích 4.–3. století př. Kr. v Čechách chybí údaje pro řešení otázky jejich povrchového označení. Stopy úprav a vyložení obdélníkových hrobových jam chybí. Rozměry hrobových jam jsou značně rozdílné u zjištěných hloubek, kde se liší až dvojnásobně (*tab. 1*). Naproti tomu nelze přehlédnout největší rozměry hrobových jam u nejdůležitějších pohřbů – největší délku a plochu hrobové jámy na okraji i na dně u hrobu bohatě vybavené ženy 109/2007 s analogiemi pouze ve středním Porýní (viz výše) a následně u hrobu se zbraněmi 122/2010, i když významné rozměry má i hrobová jáma s pohřbem 121/2010, vybaveným jen železnými sponami. Menší plošné rozměry má hrobová jáma pohřbu 123/2010, nejmenší pak hrobová jáma pohřbu 37/2010 bez výbavy.

U sledovaných hrobů na pohřebišti v Bašti nebyly zjištěny anomálie v zachování kosterních pozůstatků pohřbených, ani v jejich poloze. Standardní je orientace hlavou k severu, mimo odlišné orientace hlavou k SZ u pohřbu 109/2007, která je podle závěrů H. Lorenze (1978, 68, Abb. 30) opět nejčastější orientací těl pohřbených v oblasti středního Porýní.

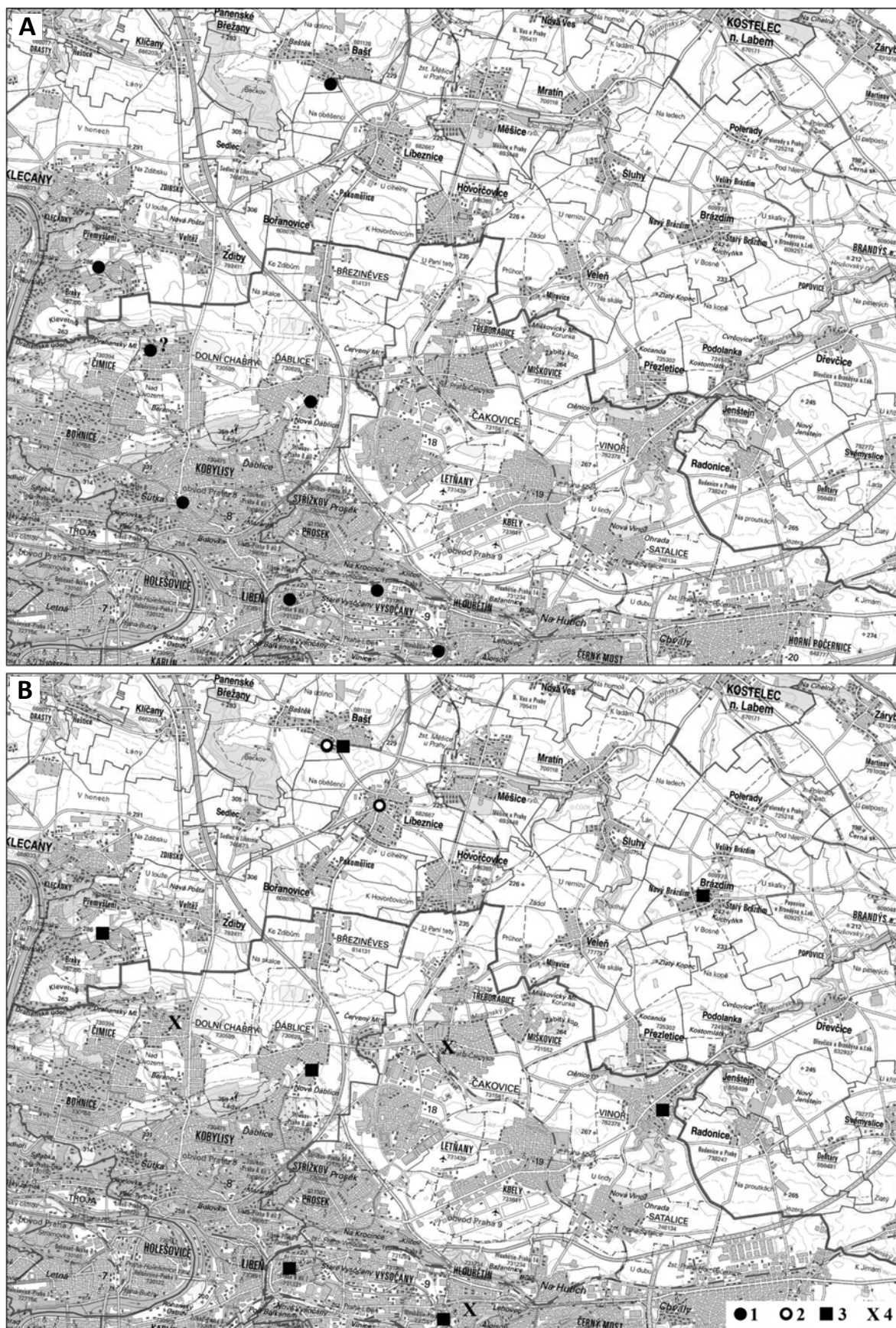
Poloha šperků je funkční a dodatečná manipulace s nimi nebyla zaznamenána.

Uložení meče podél horní části těla je jednou z jeho nejčastějších poloh s pravidelnou preferencí umístění po pravé straně těla pohřbeného. Standardní je také poloha hrotu kopí nad hlavou na pravé straně pohřbu. Ne zcela běžná je ale poloha opasku podél meče a dle zmíněné fotografické dokumentace i jeho ovinutí kolem pochvy meče.

Z hlediska horizontální stratigrafie a vývoje pohřbívání na lokalitě bylo zjištěno umístění nejstaršího hrobu 109/2007 z počátku fáze LT B1b na východním okraji zkoumané plochy ve vzdálenosti 170 metrů od nejbližšího dalšího hrobu 37/2010. Hroby závěru stupně LT B1 a stupně LT B2 (121/2010–123/2010) vytváří skupinu na západní části zkoumané plochy, od nejstaršího hrobu 109/2007 jsou vzdáleny 293 m, od hrobu 37/2010 170 m.

č. hrobu	rozměry (d. × š. na okraji/dno-hl. v cm)	plocha hr. jam
hrob 109/2007	314/258 × 114/62 × 126	3,6 m ² /1,6 m ²
hrob 122/2010	285/228 × 97/72 × 76	2,8 m ² /1,6 m ²
hrob 123/2010	247/207 × 89/65 × 66	2,2 m ² /1,3 m ²
hrob 121/2010	254/216 × 118/77 × 106	3,0 m ² /1,7 m ²
hrob 37/2010	204/198 × 70/60 × 70	1,4 m ² /1,2 m ²

Tab. 1. Bašť. Parametry hrobových jam

Obr. 11. A – přibližné rozložení plochých pohřebišť stupně LT B1 na severovýchodním okraji pražské oblasti;
 B – přibližné rozložení plochých pohřebišť stupně LT B2–LT C1 na severovýchodním okraji pražské oblasti.
 Legenda: 1 – LT B1; 2 – LT B2a; 3 – LT B2b; 4 – LT C1a

7. VÝVOJ LATÉNSKÉHO OSÍDLENÍ V REGIONU

Dřívější laténské nálezy z katastru Baště představují především ojedinělé nálezy keramiky, odkryté cca 450 m severně od zde prezentovaných hrobů u domu čp. 12, chronologicky zařazené do pozdně laténské obdoby (Motyková 1977, 57; Waldhauser 1996, 348; týž 2001, 144). Cca 400 m SV směrem od hrobů byly v rámci záchranného archeologického výzkumu z r. 2004–2006 rovněž zjištěny zatím blíže nespecifikované fragmenty laténské keramiky (Krutina 2006). Jejich budoucí vyhodnocení pomůže osvětlit podobu infrastruktury laténské osídlení na sledované lokalitě. Z hlediska hodnocení pohřební komponenty v regionu představuje laténské pohřebiště v Bašti dle dosavadního stavu bádání na počátku fáze LT B1b izolovanou lokalitu, situovanou severně od skupiny plochých laténských pohřebišť v severovýchodní části pražské oblasti. Pás o šířce cca 6 km ji odděluje na severní straně od dalších pohřebišť, nacházejících se již v polabské oblasti Mělnicka. Na jih od katastru Baště a sousedních Líbeznic vzniká dle nálezového fondu, citovaného již v publikacích J. Filipa (1956), M. Bureše (1987), J. Waldhausera (2001) a M. Bureše a J. Waldhausera (2005) v průběhu stupně LT B1 výrazná koncentrace plochých pohřebišť až v prostoru Přemýšlení a pražských lokalit v Ďáblicích,³ Dolních Chabrech (?), jižněji v Kobylisích, Libni, Vysočanech a Hloubětíně (obr. 11:A). V průběhu mladší fáze stupně LT B2 se stávající síť již dříve používaných pohřebišť v Přemýšlení a v Praze-Ďáblicích, Libni a Hloubětíně rozšiřuje o nové nálezy na okrajích výše uvedené koncentrace pohřebišť – vedle Baště na severním okraji jsou to nálezy na nových lokalitách na východním okraji – ve Velkém Brázdimi, v Praze-Vinoři. Na počátku stupně LT C1 vykazuje již existující síť pohřebišť nové hrobové celky či ojedinělé nálezy dosud pouze na pohřebišťích v Praze-Dolních Chabrech, Čakovicích a Hloubětíně (obr. 11:B).

8. ZÁVĚR

Předstihovými výzkumy na ploše staveniště na jihovýchodním okraji obce Bašť v okrese Praha-východ bylo v letech 2007 a 2010 odkryto pět kostrových hrobů, z nichž čtyři obsahovaly laténskou výbavu. Počátek pohřbívání je spojen s bohatě vybaveným hrobem dospělé až starší ženy 109/2007, jejíž výbava naznačuje spojení s oblastmi situovanými západně od Čech a chronologicky se řadí na počátek fáze LT B1b. Tomu neodporuje ani relativně izolovaná poloha nově vznikajícího pohřebiště v Bašti ve vztahu k ostatním plochým laténským pohřebišťím v severovýchodní části pražské oblasti. Pohřbívání v průběhu stupně LT B2 je spojeno se vznikem skupiny pohřbů v západní části zkoumané plochy. Sem je také situován nově identifikovaný typ bojovnického hrobu 122/2010 s mečem typu Kósd D. Ten je dle své výbavy spojen v duchu nové historické situace se světem podunajské oblasti, která i díky návratu keltských skupin z tažení do oblastí helénistické civilizace hrála ve 3. století př. Kr. nesporně klíčovou roli v civilizačním vývoji i pro českou oblast (Sankot 2014b).

Tuto novou, postupně krystalizující situaci v mikroregionu zosobňují nálezové celky i na pohřebišťích v bezprostředním sousedství pohřebiště v Bašti, ať v podobě výsledků umělecko-řemeslných aktivit s výrobky vrcholného domácího plastického stylu, realizovaných díky převzatým helénistickým technologiím, tak celky obsahující přímé podunajské importy (Sankot 2002, 347). Jako příklad první kategorie lze jmenovat výbavu z hrobu v Praze-Dolních Chabrech, nově zpřístupněnou M. Hlavou a M. Kostkou (2010, 322–324), příkladem druhé kategorie je ženský hrob z Přemýšlení s unikátní sponou s figurální výzdobou a aplikací techniky pseudofiligránu (Ryzner 1884, 455–456, tab. XX/a–d). V podunajském kontextu, který zastupují i hroby s mimořádnými předměty, spojenými s řadou specializovaných aktivit (Ramsl 2002, 91–94, 142; Sankot 2014b), hledáme vysvětlení jak pro nově identifikovaný typ bojovnického hrobu s mečem typu Kósd D v Čechách, tak pro zatím v Čechách zcela ojedinělý typ tyčinkového předmětu, nalezený na levé straně pánve zemřelého v hrobě 122/2010 na pohřebišťi v Bašti.

3 U J. Filipa (1956, 37), M. Bureše (1987, 103), J. Waldhausera (2001, 412) a M. Bureše a J. Waldhausera (2005, 759) uváděné nálezy v NM inv. č. 55747–55750 z pohřebiště „v hlinišťi“ v Čakovicích pocházejí jednoznačně z Čakovic na Litoměřicku (Sklennář 1992, 39; Hlava 2008, 550, 552–553; Sklennář 2011, 46–47).

PRAMENY A LITERATURA

- Beran-Cimbůrková, P. – Likovský, J. 2014: Antropologický rozbor kosterních pozůstatků z laténských hrobů z Baště, okr. Praha východ, Archeologie ve středních Čechách 18, 767–771.
- Březinová, H. 2012: Technologický rozbor textilních fragmentů z archeologického výzkumu v Bašti. In: I. Kučerová, Bašť „Nad Dvorem 2010“. Konzervátorská a restaurátorská zpráva. Archiv ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i., TP 2012-2435.
- Bujna, J. 1982: Spiegelung der Sozialstruktur auf latènezeitlichen Gräberfeldern im Karpatenbecken, Památky archeologické 78, 312–431.
- Bujna, J. 2003: Spony z keltských hrobů bez výzbroje z územia Slovenska (Typovo-chronologické triedenie LTB-a C1 spon), Slovenská archeológia 51, 38–108.
- Bureš, M. 1987: Plochá kostrová pohřebiště doby laténské v Praze, Archaeologica Pragensia 8, 5–156.
- Bureš, M. – Waldhauser, J. 2005: Praha železná. Mladší doba železná – Keltové na území Prahy. In: M. Lutovský – L. Smejtek a kol., Pravěká Praha. Praha, 716–776.
- De Navarro, J. M. 1972: The Finds from the site of La Tène. Scabbards and the swords found in them I.–II. London.
- Delnef, H. 2003: Les bracelets méandriiformes en Europe, Archaeologia Mosellana 5, 271–300.
- Demek, J. – Mackovčín, P. a kol. 2006: Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Brno.
- Filip, J. 1956: Keltové ve střední Evropě. Monumenta Archaeologica 5. Praha.
- Fischer, Th. – Rieckhoff, S. – Spindler, K. 1984: Grabungen in der spätkeltischen Siedlung im Sulztal bei Berching-Pollanten, Landkreis Neumarkt, Oberpfalz, Germania 62, 311–372.
- Gebhard, R. 1989: Der Glasschmuck aus dem Oppidum von Manching. Die Ausgrabungen in Manching 11. Stuttgart.
- Ginoux, N. 1994: Les fourreaux ornés de France du Ve au IIe siècle avant J.-C., Etudes celtiques 30, 7–86.
- Ginoux, N. 2007: L'iconographie celtique en Ile-de-France et ses connexions avec l'Europe centrale au IIIe s. av. J.-C.: inventaire et bilan des données, Studia hercynia 11, 11–26.
- Ginoux, N. 2009: Élités guerrières au nord de la Seine au début du IIIe siècle av. J.-C. La nécropole celtique du Plessis-Gassot (Val-d'Oise). Collection Art et Archéologie 15. Villeneuve-d'Ascq.
- Ginoux, N. – Poux, M. 2002: Les Parisii, entre Gaule belge et Gaule celtique: peuplement et territoire. In: D. Garcia – F. Verdin (edd.), Territoires celtiques. Actes du XXIVe colloque international de l'AFEAF, Martique 2000. Paris, 226–233.
- Hellebrandt, M. et al. 1999: Celtic finds from Northern Hungary. Corpus of Celtic finds in Hungary Vol. III. Budapest.
- Hlava, M. 2008: Poznámky k některým laténským hrobům a tzv. nálezům hrobového charakteru z Prahy, Archeologie ve středních Čechách 12, 549–563.
- Hlava, M. – Kostka, M. 2010: Příspěvek k laténským nálezům z Prahy-Dolních Chab, Archeologie ve středních Čechách 14, 309–326.
- Hodson, F. R. 1968: The La Tène cemetery at Münsingen-Rain. Catalogue and relative Chronology. Acta Bernensia 5. Bern.
- Holodňák, P. – Waldhauser, J. 1984: Předduchcovský horizont (fáze LT.B1a) v Čechách, Archeologické rozhledy 36, 31–48.
- Horoáth, L. – Kelemen, M. H. – Uzsoki, A. – Vadász, É. 1987: Corpus of Celtic Finds in Hungary Vol. I. Transdanubia 1–239. Budapest.
- Hošek, J. 2012: Metalografická analýza železného meče z Baště. Metalografická zpráva. In: I. Kučerová, Bašť „Nad Dvorem 2010“. Konzervátorská a restaurátorská zpráva. Archiv ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i., TP 2012-2435.
- Charpy, J. J. – Roualet, P. 1991: Les Celtes en Champagne: Cinq siècles d'histoire. Epernay.
- Chlupáč, I. a kol. 2002: Geologická minulost České republiky. Praha.
- Kaenel, G. 1990: Recherches sur la période de La Tène en Suisse occidentale. Cahiers d'archéologie romande 50. Lausanne.
- Kruta, V. 1971: Le trésor de Duchcov dans les collections tchécoslovaques. Ústí nad Labem.
- Kruta, V. 2000: Les Celtes. Histoire et dictionnaire: Des origines à la romanisation et au christianisme. Paris.
- Krutina, I. 2006: Bašť, okr. Praha-východ, ZAA 5474/2006.
- Kučerová, I. 2012: Bašť „Nad Dvorem 2010“. Konzervátorská a restaurátorská zpráva. Archiv ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i., TP 2012-2435.
- Liebschwager, Chr. 1969: Die Gräber der Frühlatènekultur in Baden-Württemberg. Dissertation Freiburg.
- Limburský, P. – Sankot, P. 2014: Laténské pohřebiště v pískovnách u Vlněvsí, okr. Mělník, Památky archeologické, v tisku.

- Lorenz, H. 1978: Totenbrauchtum und Tracht. Untersuchungen zur regionalen Gliederung in der frühen Latènezeit, Bericht der Römisch-germanischen Kommission 59, 1–380.
- Mangel, T. 2009: Laténská pohřebiště v horním Polabí. Hradec Králové.
- Mašek, M. – Stloukal, M. 1972: Hrob keltského bojovníka z Prahy 8-Libně, Časopis Národního muzea, řada přírodovědná 140, 209–212.
- Motýková, K. 1977: Laténské sídliště z Hoštic, Archeologické rozhledy 29, 45–59.
- Müller, F. 1990: Der Massenfund von der Tiefenau bei Bern. Veröffentlichungen der Schweizerischen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte, Antiqua 20. Basel.
- Panke-Schneider, T. 2013: Gräber mit Waffengabe der Mittel- und Spätlatènezeit in Kontinentaleuropa. Monographien des Römisch-germanischen Zentralmuseums Band 102. Mainz.
- Parzinger, H. 1986: Zur Späthallstatt- und Frühlatènezeit in Nordwürttemberg, Fundberichte aus Baden-Württemberg 11, 231–258.
- Pecinová, M. 2012: Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu: Bašť – „Nad Dvorem“; Komunikace a inženýrské sítě 2. Etapa. Archiv ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i., TX-2012-2589.
- Petres, É. F. – Szabó M. 1985: Bemerkungen zum sogenannten „Hatvan-Boldog“-Schwerttyp, Alba Regia 22, 87–96.
- Petres, É. F. – Szabó M. 1986: Notes on the so-called Hatvan-Boldog type scabbards, Revue Aquitania Supplément 1, 257–272.
- Přemyslovská, P. – Široký, R. 2009: Bašť, lokalita Nad Dvorem, ppč. 642/2. Nálezová zpráva o zjišťovacím archeologickém výzkumu. Archiv ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.
- Ramsl, P. 2002: Das eisenzeitliche Gräberfeld von Pottenbrunn. Fundberichte aus Österreich, Materialhefte 11. Horn.
- Ramsl, P. 2011: Das latènezeitliche Gräberfeld von Mannersdorf am Leithagebirge, Flur Reinthal Süd, Niederösterreich. Mitteilungen der Prähistorischen Kommission Band 74. Wien.
- Rapin, A. 1987: Le système de suspension des fourreaux d'épées laténiennes au IIIe siècle avant J.-C.: innovations techniques et reconstruction des éléments périssables. In: D. Vitali (ed.), *Celti ed Etrusci C. nell'Italia centro-settentrionale dal V a. C. alla romanizzazione*, Actes du colloque international de Bologne 1985. Bologna, 529–539.
- Ryzner, Č. 1884: Z pohřebiště přemyslénského, Památky archeologické 12, 453–458.
- Sankot, P. 2002: Zur Problematik des Kunsthandwerkes und der Werkstattbeziehungen in Böhmen während der Früh- bis Mittellatènezeit. In: Cl. Dobiat – S. Sievers – Th. Stöllner (edd.), „Dürrnberg und Manching“ – Wirtschaftsarchäologie im ostkeltischen Raum, Akten des internationalen Kolloquiums in Hallein/Bad Dürrnberg 1998. Bonn, 331–348.
- Sankot, P. 2006: New conservation of a La Tène cremation grave from Úhřetice, Chrudim district. In: R. Sedláček – J. Sigl – Sl. Vencl (edd.), *Vita archaeologica. Sborník Víta Vokolka*. Hradec Králové–Pardubice, 243–254.
- Sankot, P. 2007: Le IVe et IIIe s. av. J. C. en Bohême, Europe centrale. In: Chr. Mennesier-Jouannet – A. Adam – P.-Y. Milcent (edd.), *La Gaule dans son contexte européen aux IVe et IIIe s. av. n. è*, Actes du XXVIIe Colloque international de l'AFEAF Clermont-Ferrand 2003. Lattes, 309–317.
- Sankot, P. 2014a: Laténský hrob 67/2005 v Mlčechvostech, okr. Mělník, s pohřbem amazonky z oblasti Lotrinska ve středních Čechách?, *Praehistorica*, v tisku.
- Sankot, P. 2014b: Der Donaauraum und Böhmen im dritten Jahrhundert vor Christus. In: J. Čižmářová (ed.), *Moravské křižovatky. Střední Podunají mezi pravěkem a historií*. Brno, v přípravě.
- Schäfer, A. 2010: Die Kleinfunde der jüngerlatènezeitlichen Siedlung von Berching-Pollanten, Lkr. Neumarkt i. d. Oberpfalz. *Marburger Studien zur Vor- und Frühgeschichte* Band 24. Rahden/Westf.
- Sklenář, K. 1992: Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. *Prehistorie a protohistorie*. Praha.
- Sklenář, K. 2011: Pravěk a raně středověké nálezy v Čechách do roku 1870. *Pramenná základna romantického období české archeologie. Fontes archaeologici Pragenses* 36. Pragae.
- Stead, I. M. 1983: La Tène Swords and Scabbards in Champagne, *Germania* 61, 487–510.
- Szabó, M. – Petres, E. F. 1992: Decorated weapons of the La Tène Iron Age in the Carpathian Basin. *Inventaria praehistorica Hungariae* 5. Budapest.
- Todorovič, J. 1973–1974: Dvojniratnički grob Skordiska iz Ripoteka, *Starinar* 24–25, 79–83.
- Viollier, D. 1916: *Les sépultures du second âge du fer sur le plateau suisse*. Genève.
- Waldhauser, J. 1979: Konfrontation der anthropologischen und archäologischen Ermittlung von Männer-, Frauen- und Kindergräber auf keltischen Nekropolen in Böhmen, *Anthropologie* 17/1, 55–62.
- Waldhauser, J. 1987: Keltische Gräberfelder in Böhmen, Bericht der Römisch-germanischen Kommission 68, 25–179.
- Waldhauser, J. 1996: Regionale keramische Kreise der jüngeren Latènezeit in Böhmen: Anfänge der Forschungen. In: E. Jerem (ed.), *Die Kelten in den Alpen und an der Donau*. Budapest–Wien, 335–357.
- Waldhauser, J. 2001: *Encyklopedie Keltů v Čechách*. Praha.

THE LA TÈNE CEMETERY AT BAŠŤ, PRAGUE-EAST DISTRICT

The advance excavations carried out in the years 2007–2010 on the southeastern outskirts of the village of Bašť in Prague-East District uncovered five inhumation graves, four of which contained La Tène grave goods. The beginnings of burials at this cemetery are associated with a richly equipped grave of an adult to elderly woman (no. 109/2007). The grave goods included two pairs of symmetrically worn bracelets (with some rudiments of the Knotenrings, an spiral bracelet and a bracelet with geometric, so-called arrow-shaped decoration) and an anklet worn asymmetrically on the left foot. This all points to some kind of connection to the territories situated west of Bohemia and the chronological framework of the early LT B1b phase. This is not contradicted by the relatively isolated location of the newly established cemetery at Bašť in context of the other flat La Tène cemeteries in the north-eastern part of the Prague area. Burial activities in the LT B2 phase are associated with the emergence of a group of graves in the western part of the investigated area. It includes, for example, grave no. 123/2010 which belonged to an adult individual. According to anthropological analysis, it was an adult man whose grave contained a left armet decorated with simply executed geometric decoration, a right hand bracelet and an iron fibula with knots on the bow. It also includes grave no. 121/2010 which belonged to an adult individual and contained three iron fibulae, and probably also inhumation grave no. 37/2010 with the same orientation of the body, lying stretched with the head towards the north. The last grave belonging to this group is a warrior's grave (no. 122/2010) with a Kósd D type sword which has been newly identified in Bohemia. According to the grave goods, it is connected with a new historical situation. In the third century BC the importance of the Danube area grew and it strongly influenced the development of civilization in Central and Western Europe, also thanks to the return of Celtic groups from their military campaigns in areas influenced by the Hellenistic world.

This new and gradually developing situation in the microregion is also represented by other graves at cemeteries in the immediate vicinity of the Bašť cemetery, both in the form of artistic and handicraft techniques with products representing the highly advanced domestic embossed style, implemented with the help of adopted Hellenistic methods (grave goods from the grave at Prague-Dolní Chabry) and complexes containing direct imports from the Danube area (grave goods from the grave at Přemyšlení). The Danube context, which is also represented by graves containing extraordinary objects associated with a number of specialized activities (Ramsel 2002, 91–94, 142; Sankot 2014b), might be the explanation for both the newly identified type of a warrior's grave with a Kósd D type sword, and the rod-shaped object which was discovered on the left side of the pelvis of the deceased person in grave 122/2010 at the Bašť cemetery and which is so-far unique in Bohemia.

Fig. 1. Bašť. Map showing of the locations of the village, excavations and La Tène graves. A – excavation of 2007, B – excavation of 2010, C – excavation of 2010

Fig. 2. Plan of grave no. 109/2007

Fig. 3. Finds from grave no. 109/2007

Fig. 4. Plan of grave no. 37/2010

Fig. 5. Plan of grave no. 121/2010 with finds

Fig. 6. Plan of grave no. 122/2010 with finds

Fig. 7. A – Fe object; B – Imprints of a belt visible on the sword's scabbard and the in situ position of the Fe object in grave 122/2010

Fig. 8. Iron sword and scabbard from grave no. 122/2010

Fig. 9. Iron spearhead from grave no. 122/2010

Fig. 10. Plan of grave no. 123/2010 with finds

Fig. 11. A – Approximate distribution of flat cemeteries dating from LT B1 on the north-eastern outskirts of the Prague area; B – Approximate distribution of flat cemeteries dating from LT B2 – LT C1 on the north-eastern outskirts of the Prague area. Legend: 1 – LT B1; 2 – LT B2a; 3 – LT B2b; 4 – LT C1a

Table 1. Dimensions of grave pits

MONIKA PECINOVSKÁ
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, PRAHA, V. V. I., LETENSKÁ 4, 118 01 PRAHA 1
pecinovska@arup.cas.cz

LUKÁŠ BALOUN
ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE STŘEDNÍCH ČECH, NAD OLŠINAMI 3/448, 100 00 PRAHA 10
lukas.baloun@uappsc.cz

PAVEL SANKOT
NÁRODNÍ MUZEUM, VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 68, 115 79 PRAHA 1
pavel_sankot@nm.cz